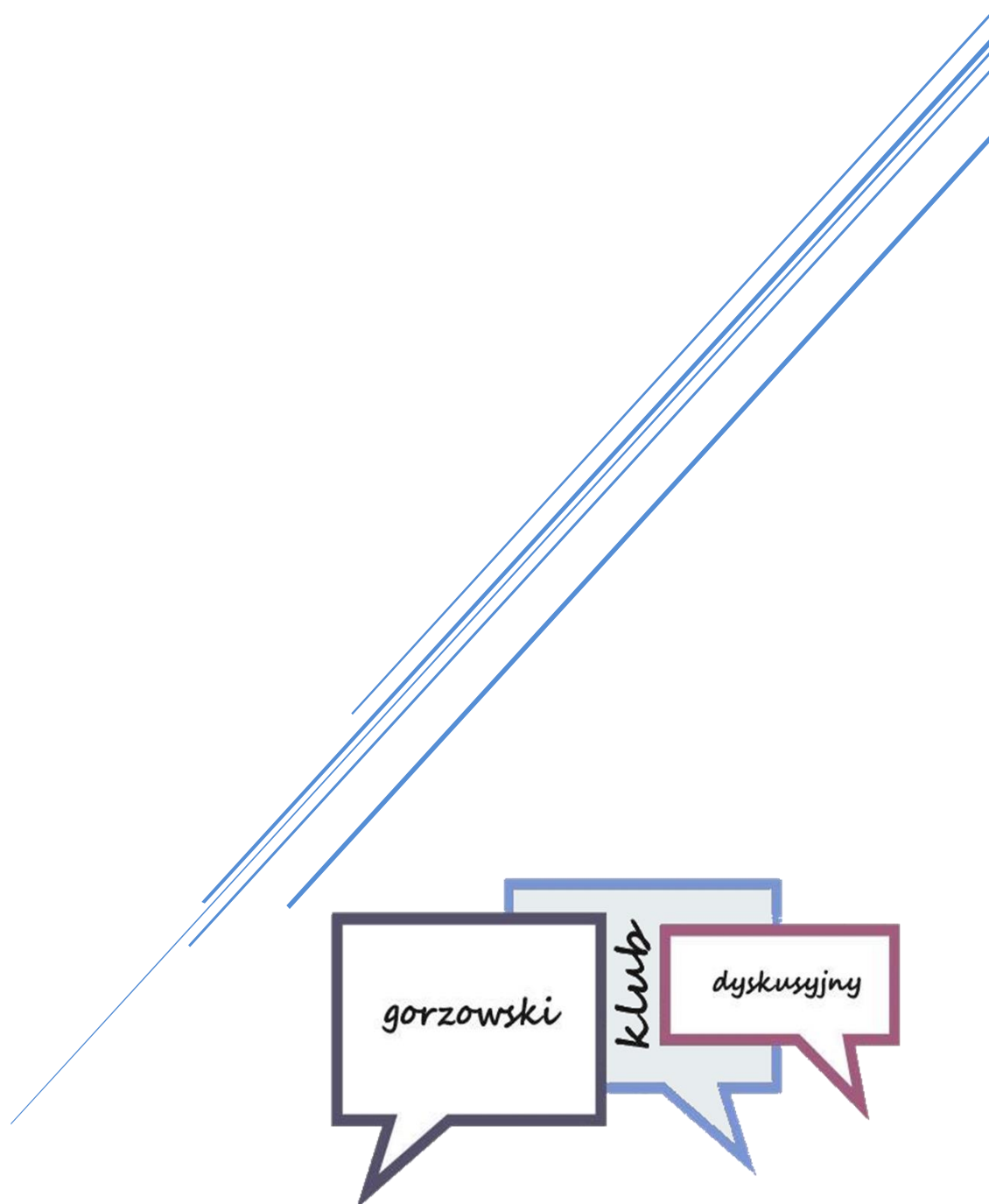

RAPORT O STANIE MIASTA GORZOWA WLKP.

Dane podstawowe za lata 2013-2016

Spis treści

Słowo wstępu	3
Uwagi metodologiczne	4
Demografia.....	5
Podstawowe dane o liczbie ludności.....	5
Przyrost naturalny	7
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	8
Ludność w wieku produkcyjnym	9
Ludność w wieku poprodukcyjnym	10
Migracje	16
Podsumowanie	19
Gospodarka.....	20
Podmioty gospodarcze.....	20
Mieszkania oddane do użytkowania.....	21
Samochody osobowe.....	23
Baza noclegowa.....	25
Wskaźniki bezrobocia	28
Wynagrodzenia	30
Prowadzenie działalności gospodarczej.....	32
Podsumowanie	35
Samorząd - finanse i rozwój	36
Dochody i wydatki miasta.....	36
Przychody i rozchody	39
Dochody i wydatki miast - zestawienie	41
Wydatki inwestycyjne.....	43
Realizacja budżetu.....	44
Wieloletni Plan Inwestycyjny	48
Plan Transportowy	50
Podsumowanie	50
Ranking zarządzania	52
Podsumowanie	56

Słowo wstępu

Szanowni Państwo

Żyjąc w Gorzowie Wielkopolskim najczęściej nie mamy świadomości istotnych procesów, które zachodzą w naszym mieście. Nawet posiadając dostęp do pewnych danych, mówiących o różnych cechach społeczno-ekonomicznych miasta, często nie jesteśmy w stanie właściwie rozpoznać zależności i wzajemnych związków zachodzących pomiędzy nimi. Często też dane te dotyczą bardzo wąskich wycinków rzeczywistości.

Powoduje to sytuację, w której tracimy wiedzę co do ogólnych trendów i wskaźników istotnych dla funkcjonowania miasta i regionu. Co za tym idzie, nie jesteśmy w stanie właściwie ocenić sytuacji. Nie możemy też właściwie wykorzystywać pojawiających się szans czy przeciwdziałać zagrożeniom. Niniejsze opracowanie stanowi próbę przeciwdziałania takiej sytuacji pokłosie

Wszystkie zawarte w dalszej części tej publikacji informacje są pokłosiem konferencji, zorganizowanej przez Gorzowski Klub Dyskusyjny oraz stowarzyszenie Ludzie Dla Miasta, która odbyła się w Gorzowie Wielkopolskim w dniu 10 stycznia 2018 roku. W trakcie konferencji przedstawiono prezentację zawierającą te same dane, które wraz z omówieniem prezentujemy w tym krótkim materiale.

Naszą jedyną intencją i celem jest wsparcie wiedzą wszystkich osób zainteresowanych obecną kondycją miasta oraz jego przyszłością.

Uwagi metodologiczne

W opracowaniu dążyliśmy do tego, aby prezentowane dane były łatwo sprawdzalne dla zwykłego czytelnika, a przez to wiarygodne. Z tego powodu wszystkie informacje dotyczą roku 2016 lub lat wcześniejszych. Pochodzą one z informacji udostępnianych przez Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Zielonej Górze oraz biuletyny informacji publicznej i sprawozdania z wykonania budżetów poszczególnych miast.

W analizach przedstawiamy Gorzów Wlkp. na tle innych miejscowości. Zostały one dobrane według klucza wielkości populacji, od około 100.000 do około 200.000 mieszkańców, oraz statusu miasta działającego na prawach powiatu. Miejscowości stanowiące tło dla analiz to: Koszalin, Opole, Słupsk, Tarnów, Toruń i Zielona Góra. Część spośród tych miast to również, podobnie jak Gorzów Wlkp., obecne stolice województw, zaś część to stolice województw sprzed reformy administracyjnej z 1999 roku.

Niniejszy materiał, podobnie jak będąca jego pierwowzorem prezentacja, składa się z cztery części. Są to:

- Demografia,
- Gospodarka,
- Samorząd – finanse i rozwój
- Ranking zarządzania.

Jak można zauważyć w opracowaniu tym pominięto wiele ważnych dla miasta kwestii, np. kulturę, transport publiczny czy edukację. Pominięcie takie wynikało z jednej strony z organizacji czasu w jakim miała się zmieścić prezentacja konferencyjna, zaś z drugiej z powodu decyzji o zajęciu się tymi konkretnymi zagadnieniami na kolejnej konferencji. Również jej efektem będzie podobna publikacja.

Demografia

W tej części opracowania przedstawiono istotne dane, z lat 2013-2016, o populacji miasta Gorzowa Wlkp. Informacje te są przedstawione w porównaniu do innych miejscowości o zbliżonym charakterze i funkcjach pełnionych dla społeczeństw i gospodarek w danych częściach Polski.

Podstawowe dane o liczbie ludności

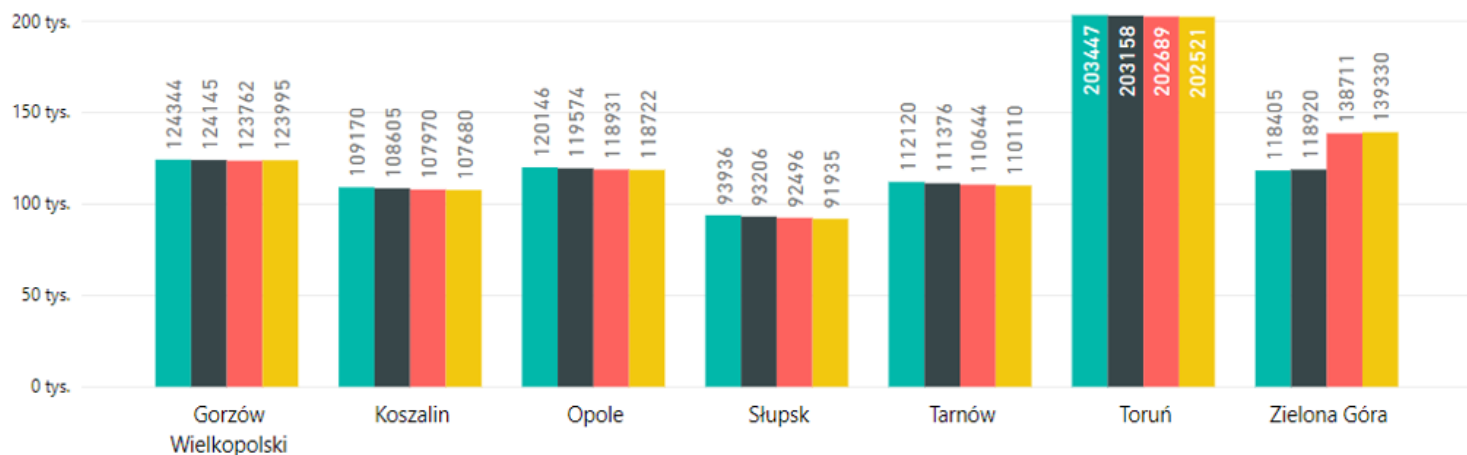
Informacje o liczbie ludności określają ogólną szacowaną przez instytucje statystyczne liczbę osób zamieszkujących dany obszar. Stanowią one podstawę do określenia wielu innych wskaźników demograficznych oraz ekonomicznych.

Liczba ludności w latach 2013-2016.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	124 344,00	124 145,00	123 762,00	123 995,00
Koszalin	109 170,00	108 605,00	107 970,00	107 680,00
Opole	120 146,00	119 574,00	118 931,00	118 722,00
Słupsk	93 936,00	93 206,00	92 496,00	91 935,00
Tarnów	112 120,00	111 376,00	110 644,00	110 110,00
Toruń	203 447,00	203 158,00	202 689,00	202 521,00
Zielona Góra	118 405,00	118 920,00	138 711,00	139 330,00

Wykres liczby ludności w latach 2013-2016.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Jak można łatwo stwierdzić na podstawie przedstawionych danych, w przypadku wszystkich prezentowanych miejscowości dochodzi do stałego zmniejszania się liczby ludności. Spadek ten wynosi około 1.000 osób rocznie. Podobne zjawisko, z wyjątkiem aglomeracji Warszawy, można zaobserwować w całym kraju.

W przypadku Zielonej Góry dostrzegalne jest nagłe odwrócenie się trendu spadkowego, co jest wynikiem powiększenia populacji tego miasta o ludność dawnej gminy wiejskiej Zielona Góra. Jak wiadomo w dniu 1 stycznia 2015 roku gmina ta została włączona do miasta.

W przypadku Gorzowa Wlkp., w roku 2016, widoczne jest potencjalne zatrzymanie trendu spadkowego liczby ludności gdyż szacowana liczba mieszkańców miasta jest teoretycznie o 233 wyższa niż w roku 2015. Wzrost ten jest jednak bardzo niewielki i najprawdopodobniej spowodowany przez zwiększony napływ tymczasowych pracowników zakładów KASSE, przybyłych z terenów Białorusi i Ukrainy.

Napływ ten nie jest jednak zjawiskiem stałym i nie będzie on w stanie zatrzymać niekorzystnych trendów w spadku liczby ludności, wynikających z tendencji migracyjnych oraz spadku przyrostu naturalnego.

Przyrost naturalny

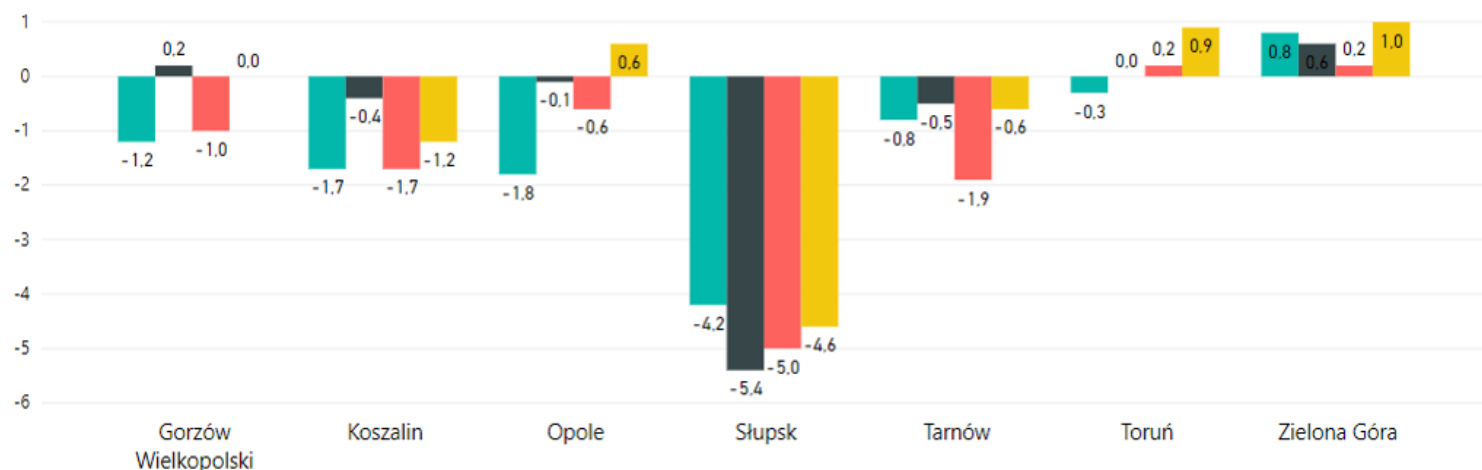
Przyrost naturalny ukazuje różnicę pomiędzy ilością urodzeń a ilością zgonów na danym terenie. Ujemny wskaźnik oznacza, że liczba zgonów przewyższa liczbę urodzin. Wskaźnik z wartością dodatnią oznacza, że na danym obszarze liczba urodzeń przewyższa liczbę zgonów.

Przyrost naturalny na 1.000 mieszkańców.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	-1,20	0,20	-1,00	0,00
Koszalin	-1,70	-0,40	-1,70	-1,20
Opole	-1,80	-0,10	-0,60	0,60
Słupsk	-4,20	-5,40	-5,00	-4,60
Tarnów	-0,80	-0,50	-1,90	-0,60
Toruń	-0,30	0,00	0,20	0,90
Zielona Góra	0,80	0,60	0,20	1,00

Wykres przyrostu naturalnego na 1.000 mieszkańców.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Przyrost naturalny w Gorzowie Wlkp. wykazuje niewielkie wahania, jednak jego uśredniona wartość w okresie 2013-2016 kształtowała się nieco poniżej stanu zerowego. Oznacza to, że pomimo okresowej poprawy sytuacji średniorocznie nadal więcej Gorzowian umiera, niż się rodzi. Można mieć nadzieję, że dzięki takim działaniom jak rządowy program 500+ sytuacja ta ulegnie poprawie.

Na tle pozostałych ujętych w analizie miejscowości nasze miasto nie wypada jednak najgorzej i co do kwestii poprawy wskaźnika przyrostu naturalnego możemy wykazywać pewien ostrożny optymizm. Jednak mimo, że sytuacja w tej dziedzinie nie jest u nas tak tragiczna jak na przykład w Słupsku czy Tarnowie, to nadal jest ona zła i wymaga działań wspierających młodych rodziców oraz zachęcających pracowników do osiedlania się na stałe na terenie miasta.

Ludność w wieku przedprodukcyjnym

Według terminologii statystycznej za ludność w wieku przedprodukcyjnym uważa się osoby w wieku poniżej 18 lat, które dopiero w przyszłości wejdą na rynek pracy. Obecnie podlegają one różnym formom opieki przedszkolnej lub podlegają obowiązkowi szkolnemu na różnych poziomach edukacji. Przyjmuje się, że ta grupa, tworząc w przyszłości część populacji w wieku produkcyjnym, będzie obiektem zainteresowania instytucji rynku pracy oraz systemu ubezpieczeń społecznych.

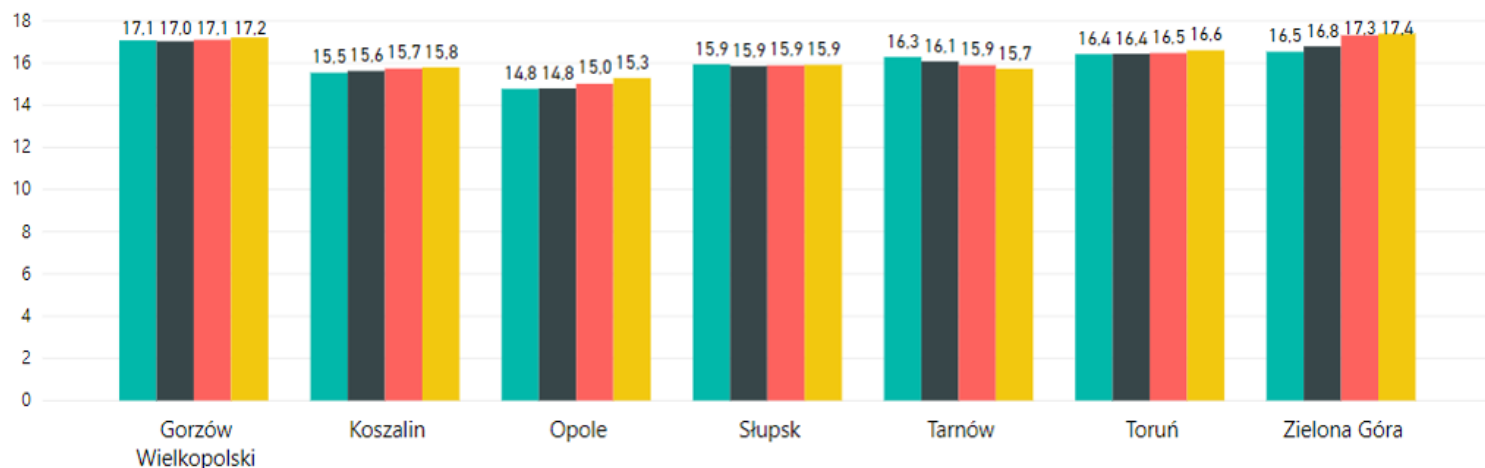
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (% ludności).

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	17,07	17,03	17,10	17,21
Koszalin	15,54	15,62	15,74	15,79
Opole	14,77	14,80	15,02	15,29
Słupsk	15,94	15,85	15,89	15,91
Tarnów	16,28	16,07	15,89	15,73
Toruń	16,42	16,43	16,47	16,60
Zielona Góra	16,53	16,79	17,31	17,39

Wykres ludność w wieku przedprodukcyjnym (% ludności).

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Ludność w wieku produkcyjnym

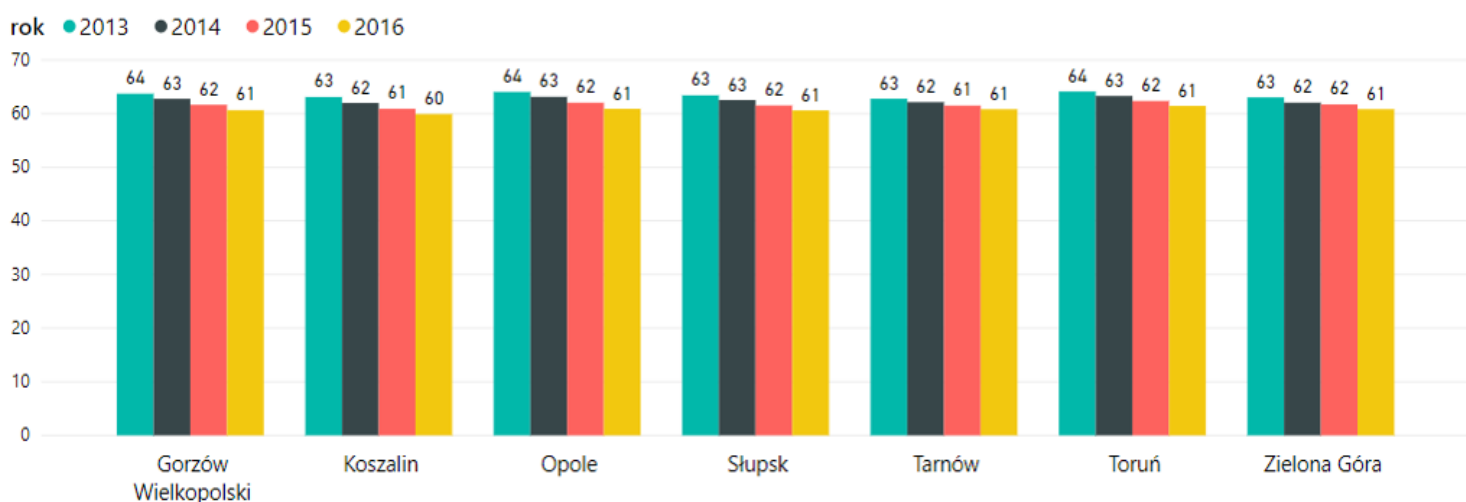
Ludność w wieku produkcyjnym to ogół ludności, kobiet pomiędzy 18 a 60 rokiem życia i mężczyzn pomiędzy 18 a 65 rokiem życia, która wykonuje pracę zarobkową lub pozostaje bez pracy. Spośród tej grupy każdego roku pewna część populacji osiąga wiek poprodukcyjny. Również co roku do ludności w wieku produkcyjnym dołącza pewna część osób, które wraz z ukończeniem 18 roku życia przestają być klasyfikowane jako ludność w wieku przedprodukcyjnym.

Osoby w wieku produkcyjnym stanowią najważniejszą dla gospodarki i bieżącego funkcjonowania państwa grupę społeczną, gdyż to właśnie oni wypracowują większość dochodów państwa i regionu. Z tego powodu, z wykorzystaniem licznych instytucji wspierających rynek pracy, dąży się do jak najpełniejszego wykorzystania jej potencjału.

Ludność w wieku produkcyjnym (% ludności).

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	63,72	62,76	61,64	60,64
Koszalin	63,10	61,99	60,90	59,92
Opole	64,04	63,13	62,03	60,89
Słupsk	63,41	62,53	61,51	60,59
Tarnów	62,77	62,14	61,49	60,81
Toruń	64,13	63,29	62,36	61,42
Zielona Góra	63,03	62,03	61,72	60,82

Wykres ludność w wieku produkcyjnym (% ludności).

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Ludność w wieku poprodukcyjnym

Wiek, w którym większa część populacji przestaje wykonywać pracę zawodową, jest określany jako poprodukcyjny. Dla mężczyzn wiek ten wynosi zazwyczaj 65 i więcej lat, a dla kobiet 60 i więcej lat. Uznaje się, że osoby w wieku poprodukcyjnym nie uczestniczą w tworzeniu znaczącej części dochodu narodowego. Jednocześnie korzystają one z wypłat emerytur z systemu ubezpieczeń społecznych i z uwagi na procesy biologiczne częściej korzystają ze systemu opieki zdrowotnej.

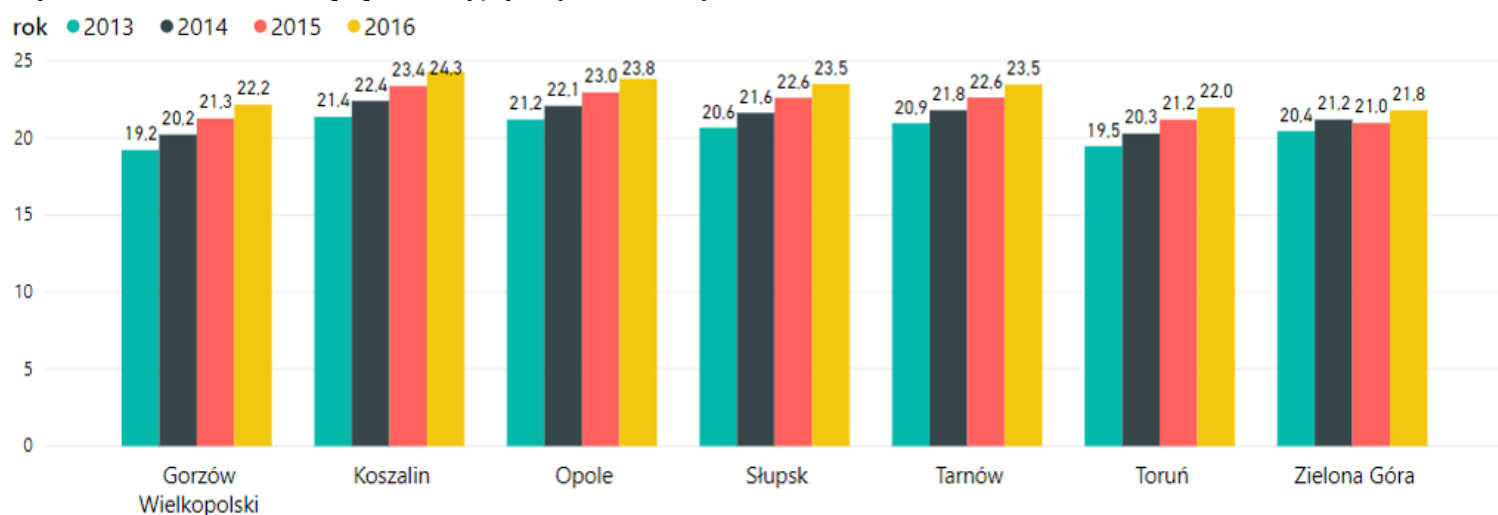
W Polsce, podobnie jak w innych krajach rozwiniętych, dochodzi do wzrostu ilości osób w wieku poprodukcyjnym. W okres ten wchodzi obecnie kolejne roczniki powojennego wyżu demograficznego.

Jednocześnie, z uwagi na coraz lepszą jakość opieki medycznej następuje wydłużenie życia osób w wieku poprodukcyjnym. Tym samym część populacji znajdująca się w wieku poprodukcyjnym stale rośnie. W niedługim czasie do grupy tej zaczną też dołączać pierwsze roczniki boomu demograficznego z lat 80. XX wieku.

Ludność w wieku poprodukcyjnym (% ludności).

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	19,21	20,21	21,26	22,15
Koszalin	21,36	22,39	23,36	24,29
Opole	21,18	22,07	22,95	23,83
Słupsk	20,65	21,61	22,60	23,49
Tarnów	20,94	21,79	22,62	23,47
Toruń	19,45	20,28	21,17	21,98
Zielona Góra	20,43	21,18	20,97	21,79

Wykres ludność w wieku poprodukcyjnym (% ludności).

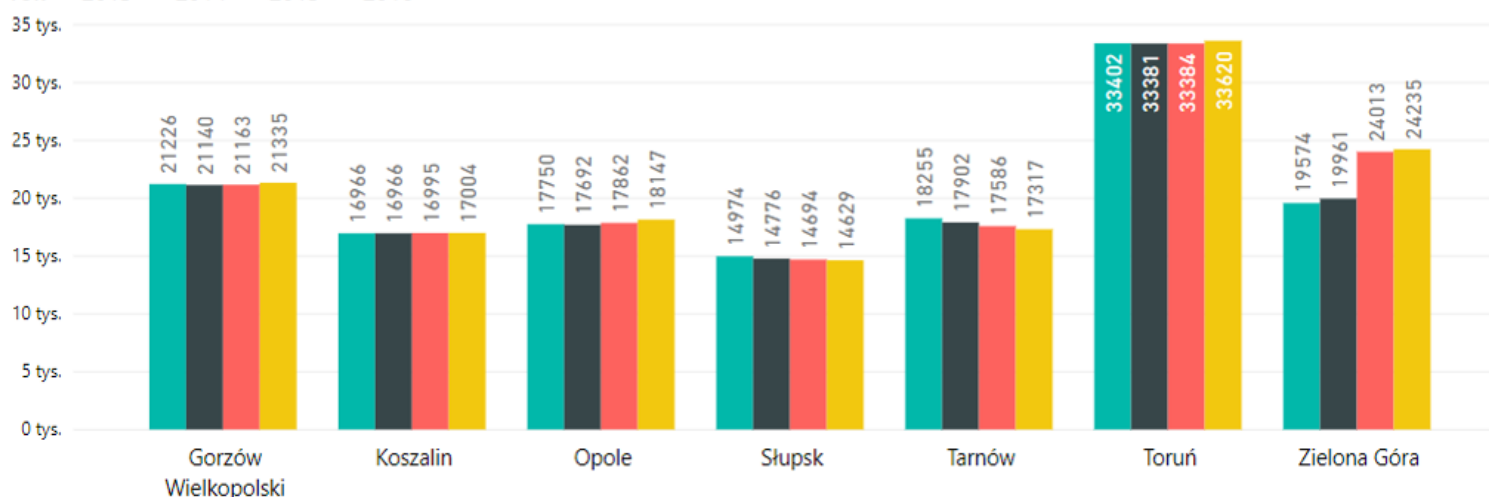
Źródło: Bank Danych Lokalnych

Ludność w wieku przedprodukcyjnym.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	21 226,00	21 140,00	21 163,00	21 335,00
Koszalin	16 966,00	16 966,00	16 995,00	17 004,00
Opole	17 750,00	17 692,00	17 862,00	18 147,00
Słupsk	14 974,00	14 776,00	14 694,00	14 629,00
Tarnów	18 255,00	17 902,00	17 586,00	17 317,00
Toruń	33 402,00	33 381,00	33 384,00	33 620,00
Zielona Góra	19 574,00	19 961,00	24 013,00	24 235,00

Wykres ludność w wieku przedprodukcyjnym.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

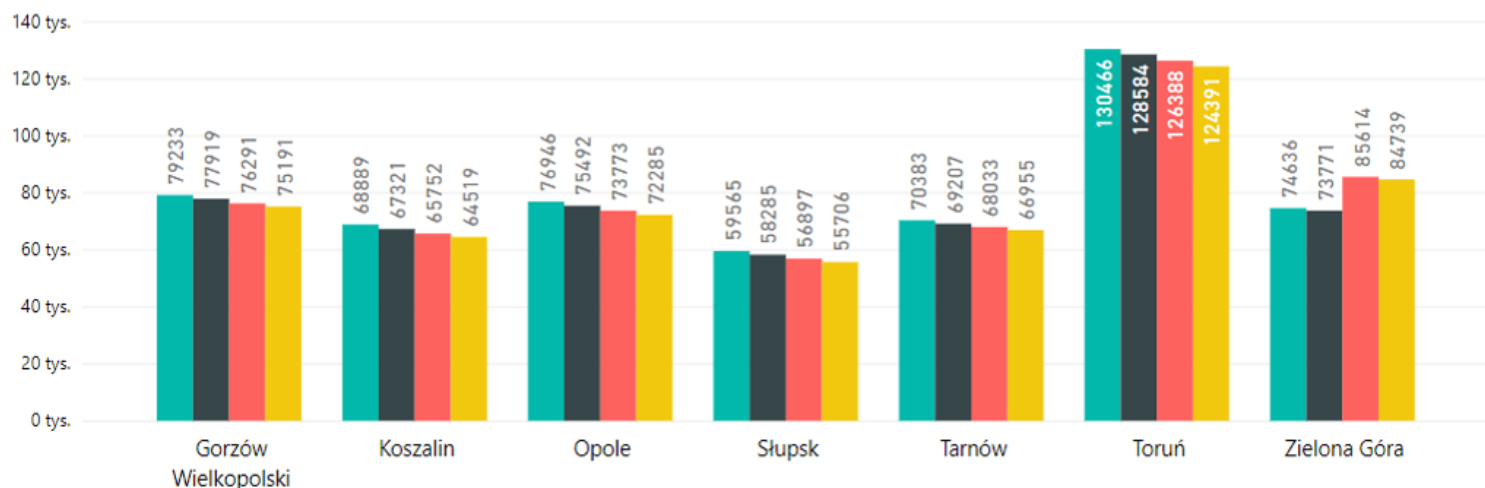
Źródło: Bank Danych Lokalnych

Ludność w wieku produkcyjnym.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	79 233,00	77 919,00	76 291,00	75 191,00
Koszalin	68 889,00	67 321,00	65 752,00	64 519,00
Opole	76 946,00	75 492,00	73 773,00	72 285,00
Słupsk	59 565,00	58 285,00	56 897,00	55 706,00
Tarnów	70 383,00	69 207,00	68 033,00	66 955,00
Toruń	130 466,00	128 584,00	126 388,00	124 391,00
Zielona Góra	74 636,00	73 771,00	85 614,00	84 739,00

Wykres ludność w wieku produkcyjnym.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

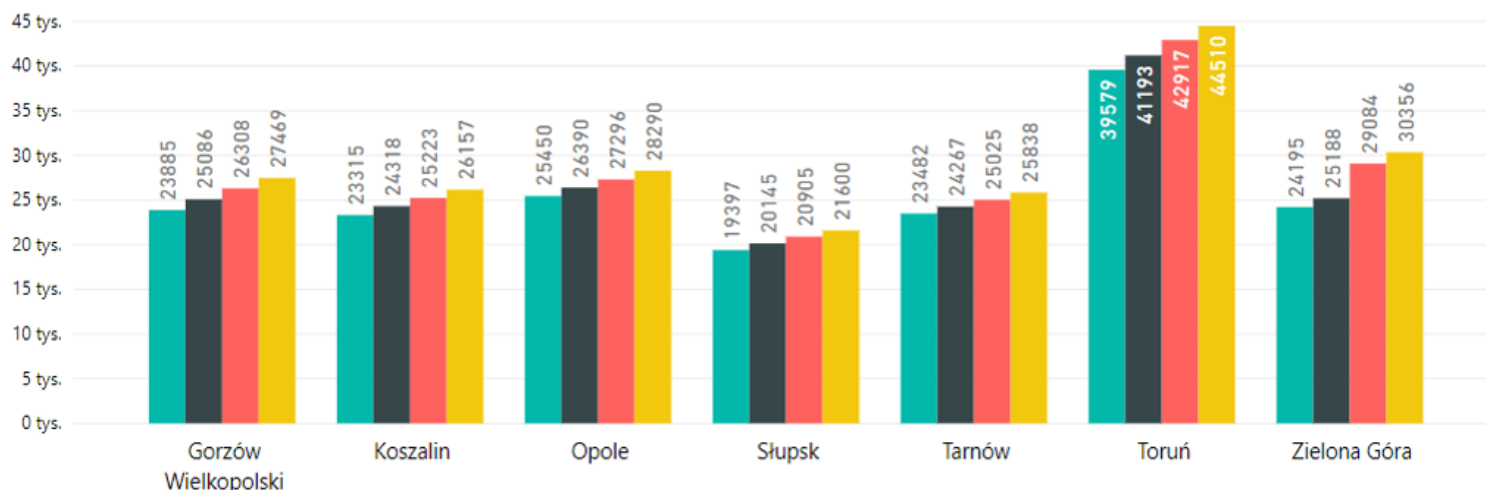
Źródło: Bank Danych Lokalnych

Ludność w wieku poprodukcyjnym.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	23 885,00	25 086,00	26 308,00	27 469,00
Koszalin	23 315,00	24 318,00	25 223,00	26 157,00
Opole	25 450,00	26 390,00	27 296,00	28 290,00
Słupsk	19 397,00	20 145,00	20 905,00	21 600,00
Tarnów	23 482,00	24 267,00	25 025,00	25 838,00
Toruń	39 579,00	41 193,00	42 917,00	44 510,00
Zielona Góra	24 195,00	25 188,00	29 084,00	30 356,00

Wykres ludność w wieku poprodukcyjnym.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych

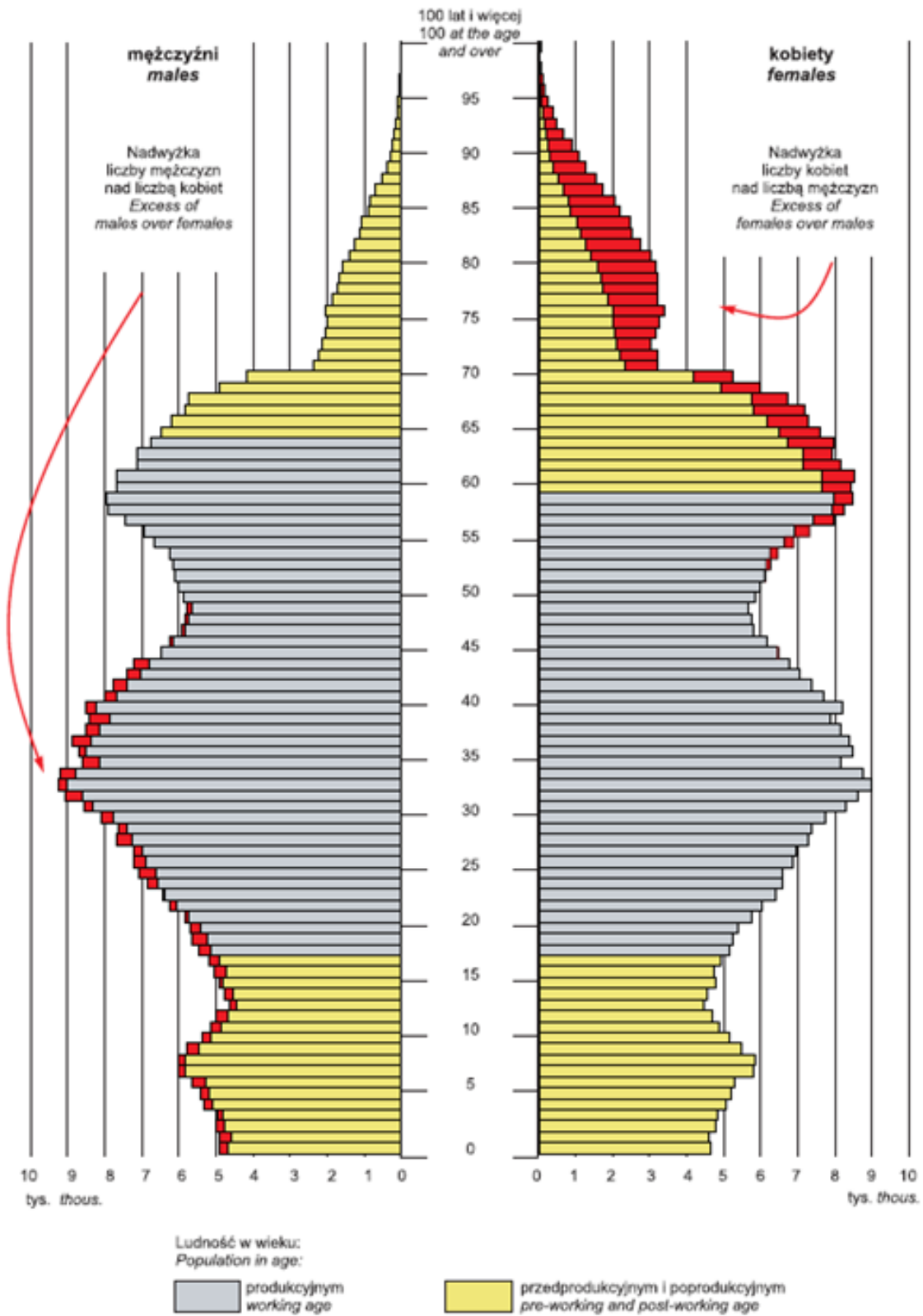
Biorąc pod uwagę przedstawione dane o osobach w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym, można stwierdzić, że we wszystkich analizowanych wskaźniki te pozostają w stabilnym trendzie, w którym liczba osób w wieku poprodukcyjnym ulega znacznemu zwiększeniu, liczba osób w wieku produkcyjnym maleje, zaś liczba osób w wieku przedprodukcyjnym nie ulega zwiększeniu.

Na terenie Gorzowa Wlkp. wskaźniki te nie są jednak tak dramatycznie złe, jak w innych miejscowościach. Nasz miasto ciągle jest miejscem zamieszkania dużej grupy ludności czynnej zawodowo. Jak dotychczas równoważy ona, wraz z wchodzącymi co roku na rynek pracy osobami z grupy w wieku przedprodukcyjnym, powoli rosnącą liczbę osób w wieku poprodukcyjnym.

Niestety w najbliższych latach czeka nas fala odejść na emeryturę osób urodzonych w tak zwanym powojenny wyżu demograficznym. Równocześnie zacznie się wyczerpywać potencjał pracujących obecnie pokoleń wyżu demograficznego z lat 80. XX wieku. Oznacza to, że co roku z rynku pracy będzie ubywać coraz więcej osób, które z wieku produkcyjnego będą przechodzić do wieku poprodukcyjnego. Będzie to stanowić istotne zagrożenie dla gospodarki, która już teraz odczuwa brak rąk do pracy.

Niedobory pracowników nie będą mogły zostać wyrównane przez chodzących na rynek pracy dzisiejszych 10 -12 latków. Spowoduje to konieczność automatyzacji produkcji lub jej przeniesienia w miejsca dysponujące siłą roboczą. Może to nawet oznaczać całkowitą likwidację miejsc pracy w istniejących dotychczas zakładach przemysłowych działających na terenie Gorzowa Wlkp.

Piramida wieku - ludność wg. płci i wieku w 2016 r. w woj. Lubuskim.

Problem zastępowalności osób w wieku produkcyjnym, w kontekście całego województwa lubuskiego, jest dobrze widoczny na powyższym wykresie piramidy wieku. Zgodnie z nim tendencja zmniejszania się liczby ludności w wieku produkcyjnym będzie wysoka przez 5 najbliższych lat. Według prognozy do roku 2023: liczba osób w wieku produkcyjnym w województwie, czyli również Gorzowie, spadnie z 75 tys. do ok. 70 tys. W tym samym czasie liczba osób w wieku poprodukcyjnym zwiększy się z 27 tys. do 32 tys. Wszystkie te zmiany będą za sobą pociągały istotne koszty związane z działaniem systemu emerytalnego jak też ze spadkiem wpływów z podatków PIT oraz CIT do kasy samorządów.

Migracje

Współczynnik migracji wewnętrznych

Migracje wewnętrzne to sytuacja trwałej lub czasowej zmiany miejsca zamieszkania w obrębie jednego kraju. Zmiana polega na opuszczeniu terenu danej gminy. W przypadku Gorzowa Wlkp. oznacza to najczęściej przeniesienie się z terenów miejskich na wiejskie (poza miastem) lub odwrotnie, bądź też wyjazd do innego miasta w Polsce. Jeśli wskaźnik jest ujemny, oznacza to, że więcej osób opuszcza daną miejscowość niż do niej przybywa w celach pobytowych.

Bardzo podobnym wskaźnikiem są migracje zewnętrzne, dotyczą one jednak ilości osób, które opuszczają daną miejscowość i udają się do innego kraju, lub przybywają do danej miejscowości z innego kraju.

Z uwagi na fakt, że budżety polskich samorządów opierają się na wpływach z podatku PIT, które płacone są w miejscu zamieszkania, utrata mieszkańców oznacza utratę wpływów do miejskich budżetów.

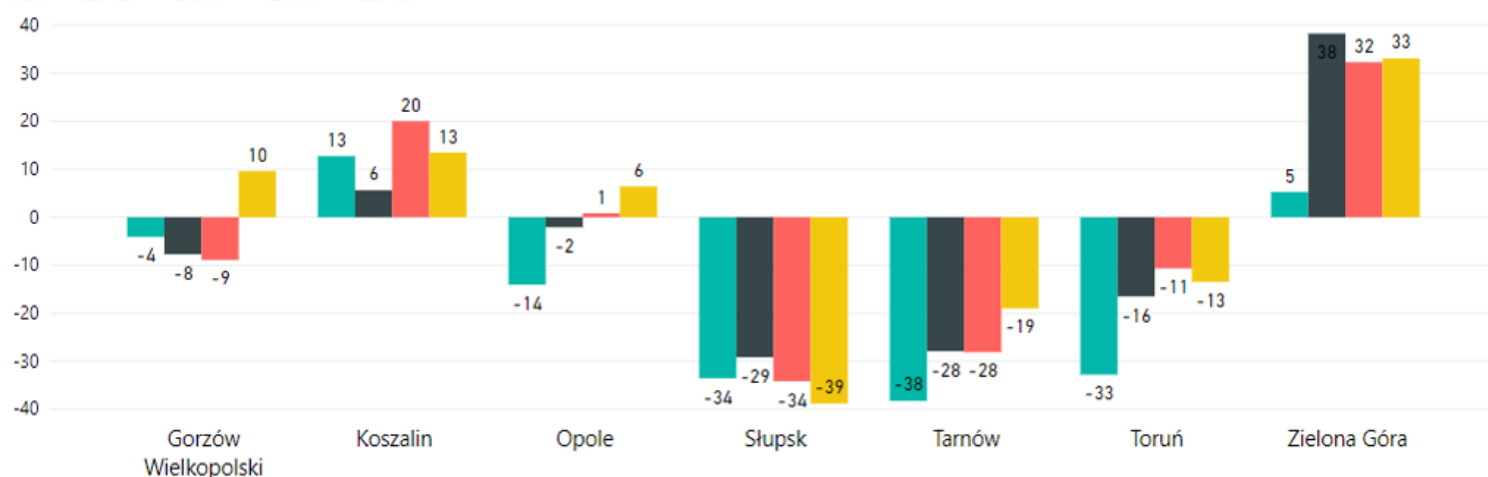

Współczynnik migracji wewnętrznych na 1000 mieszkańców.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	-4,10	-7,73	-8,89	9,60
Koszalin	12,73	5,62	20,01	13,47
Opole	-14,07	-2,09	0,84	6,40
Słupsk	-33,53	-29,18	-34,16	-38,83
Tarnów	-38,26	-27,92	-28,11	-18,98
Toruń	-32,78	-16,49	-10,66	-13,48
Zielona Góra	5,24	38,26	32,30	33,09

Wykres współczynnik migracji wewnętrznych.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

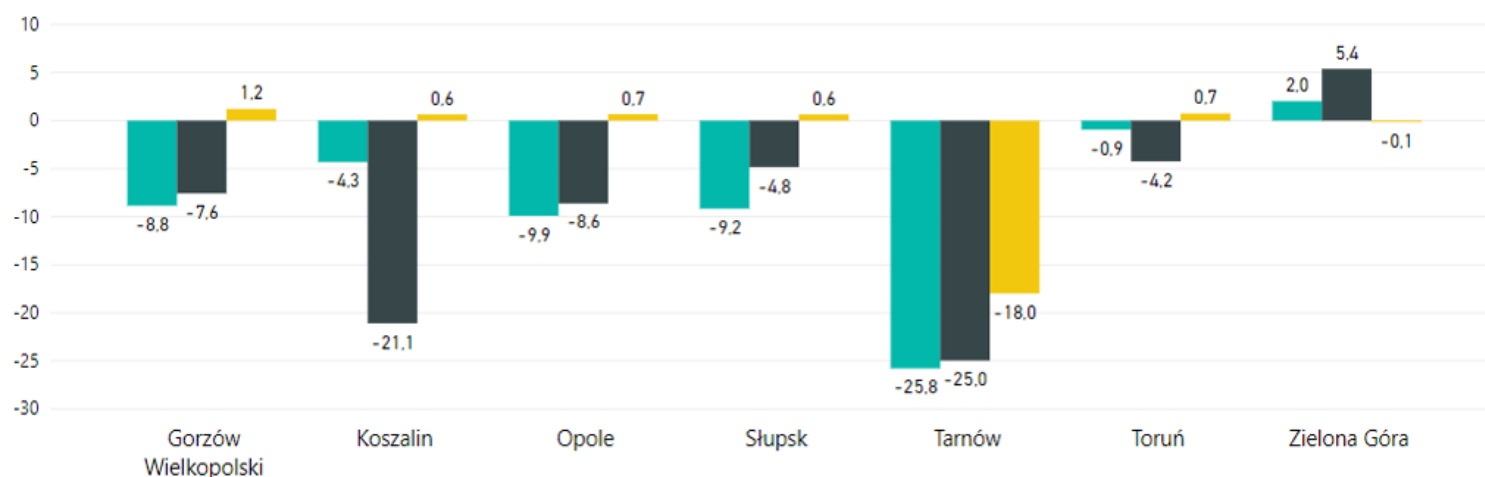
Źródło: Bank Danych Lokalnych

Współczynnik migracji zewnętrznych na 1000 mieszkańców.

miasto	2013	2014	2016
Gorzów Wielkopolski	-8,85	-7,57	1,21
Koszalin	-4,31	-21,09	0,65
Opole	-9,90	-8,61	0,67
Słupsk	-9,16	-4,83	0,65
Tarnów	-25,78	-24,96	-17,99
Toruń	-0,93	-4,23	0,74
Zielona Góra	2,03	5,38	-0,14

Wykres współczynnik migracji zewnętrznych na 1000 mieszkańców.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Jak wynika z przedstawionych danych, w przypadku Gorzowa Wlkp., w roku 2016, nastąpił istotny wzrost wskaźnika migracji wewnętrznych oraz dostrzegalny wzrost migracji zewnętrznych. Oznacza to, że według szacunków instytucji statystycznych tym roku do naszego miasta napłynęło znacząco więcej ludności, niż z niego wyjechało. Najprawdopodobniej wzrost taki wiąże się z uruchomieniem nowych inwestycji w pobliżu miasta, na terenach KSSSE, co z kolei wywołało przyływ pracowników z kraju i z zagranicy.

Wzrost ludności miasta, nawet tymczasowy, jest zjawiskiem pozytywnym. Niepokoi jednak pewna kwestia związana ze wzrostem migracji zewnętrznych. Jeśli w kolejnych latach wskaźnik ten będzie przyjmował dalszą tendencję wzrostową, koniecznym stanie się planowe i świadome zarządzanie różnorodnością kulturową na terenie Gorzowa Wlkp. W przeciwnym wypadku może dojść do tworzenia się na terenie miasta skupisk jednolitej kulturowo ludności napływającej spoza Polski, co z kolei może w przyszłości wywołać szereg negatywnych zjawisk społecznych, jakie znamy z wielu państw UE.

Podsumowanie

Porównanie trendów demograficznych kilku prezentowanych miejscowości wskazuje, że zmiany dotyczące liczby ludności mają charakter ogólnokrajowy. Podobnie jeśli chodzi o spadek liczby osób w wieku produkcyjnym oraz wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W pierwszym wypadku zmiany te wynoszą ok. 1.000 osób rocznie. Należy się spodziewać, że trendy te utrzymają się przez co najmniej 5 lat. Zwiększą one trudności w znalezieniu pracowników przez przedsiębiorców, co może wywołać chęć ucieczki inwestycji przemysłowych.

Na tle innych miast sytuacja demograficzna Gorzowa Wlkp. nie jest tragiczna. Miasto ma co prawda niskie, ale wciąż ponadprzeciętne wskaźniki na tle pozostałych miejscowości przedstawianych w analizie.

Przy mądrej polityce inwestycyjnej oraz wykorzystaniu istniejących atutów władze miasta zdołają skłonić inwestorów do większego zaufania i lokowania pieniędzy w Gorzowie. Może to spowodować dalszy napływ migrantów wewnętrznych i zewnętrznych, a w konsekwencji wzmocnienie lokalnego potencjału demograficznego.

Należy przy tym pamiętać, że napływ migrantów zewnętrznych, np. z Ukrainy czy Białorusi, wymaga zaplanowania i prowadzenia świadomej polityki kulturowej i integracyjnej na obszarze miasta. W przeciwnym wypadku mogą się pojawić niekorzystne efekty społeczne w postaci gett etnicznych itp.

Gospodarka

Mówiąc o gorzowskiej gospodarce mamy na myśli cały lokalny system gospodarstw domowych, firm, organizacji oraz publicznych instytucji. Zapewnia on zaspokajanie potrzeb miejscowej populacji i jest ściśle powiązany z całą krajową, europejską i światową ekonomią.

Gospodarka może być w pewnym stopniu regulowana i kontrolowana. Z całą pewnością wpływają na nią decyzje władz państwowych. W istotnym, choć ograniczonym zakresie podlega ona też decyzjom władz lokalnych. Dlatego również ich celem powinny być, zaplanowane w oparciu o odpowiednie dane, starania na rzecz planowanego i ukierunkowanego rozwoju całej sfery ekonomicznej miasta.

W tej części opracowania przedstawiono informacje o wskaźnikach świadczących o skuteczności takich starań. Zaznaczamy, że jednocześnie te same wskaźniki mogą stanowić podstawę nie tylko do oceny obecnych, ale też do podjęcia nowych, skuteczniejszych działań w zakresie planowanego rozwoju lokalnej gospodarki.

Podmioty gospodarcze

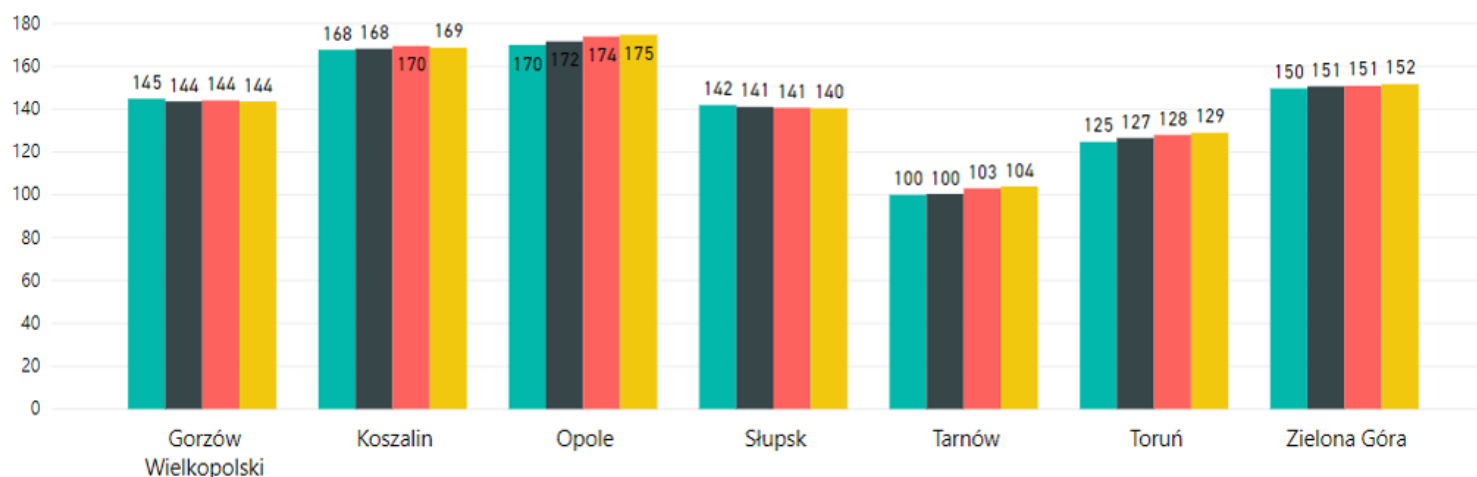
Liczba przedsiębiorstw funkcjonujących na danym obszarze, podana w odniesieniu do liczby mieszkańców, jest dobrym wskaźnikiem informującym o sile lokalnej gospodarki. Poniżej przedstawiono, w porównaniu do innych miejscowości, dane o tym wskaźniku.

Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru na 1.000 ludności.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	144,88	143,62	144,07	143,62
Koszalin	167,70	168,19	169,52	168,71
Opole	170,01	171,62	173,93	174,72
Słupsk	141,88	141,04	140,62	140,45
Tarnów	100,01	100,43	103,03	103,91
Toruń	124,73	126,50	127,96	128,99
Zielona Góra	149,70	150,64	150,91	151,71

Wykres podmioty gospodarcze wpisane do rejestru na 1.000 ludności.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Jak widać w Gorzowie Wlkp. liczba firm na 1000 mieszkańców plasuje się pośrodku zestawienia. To dobry wynik. Nieco niepokojący jest jednak fakt, że wskaźnik ten nie wykonuje wahań w kierunku wzrostu.

Kolejnym powodem do niepokoju jest nie ujęty w tym zestawieniu fakt, że podobnie jak w innych miejscach w Polsce, około 90% gorzowskich firm to mikroprzedsiębiorstwa. Zgodnie z definicją zatrudniają one od 1 do 9 osób. Z tego powodu najczęściej występującą w Gorzowie formą przedsiębiorstwa jest znane czytelnikom tak zwane samozatrudnienie. Przedsiębiorstwa takie są podatne na większość kaprysów rynku i w dużym stopniu zależne od dominujących odbiorców. Gorzowski rynek jest słaby, więc w wielu przypadkach problemy jakie wiążą się ze wskazanymi uwarunkowaniami zmuszają właścicieli mikrofirm do ich zamykania po okresie 2-3 lat lub nawet jednego roku.

Brak tendencji wzrostowej wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru na 1.000 ludności może świadczyć o tym, że olbrzymie nakłady lokalnej przedsiębiorczości są trwonione. Nowe przedsiębiorstwa zamiast zwiększać ogólną pulę działających firm zajmują jedynie miejsce tych, które zostały zamknięte.

Mieszkania oddane do użytkowania

Istotnym wskaźnikiem lokalnej koniunktury i siły nabywczej mieszkańców jest ilość oddawanych do użytkowania, a więc zakupionych, mieszkań. Wskaźniki dotyczące mieszkalnictwa są ważne również z tego powodu, że w naszym regionie od lat odczuwalne są problemy mieszkaniowe, zwłaszcza wśród ludzi młodych.

Mieszkanie wypełnia również podstawową potrzebę człowieka, jaką jest bezpieczeństwo. Brak mieszkania może bezpośrednio generować szereg problemów społecznych: wywołuje poczucie zagrożenia i stres, wpływa na decyzje o założeniu rodziny, powoduje migracje w poszukiwaniu pracy itd.

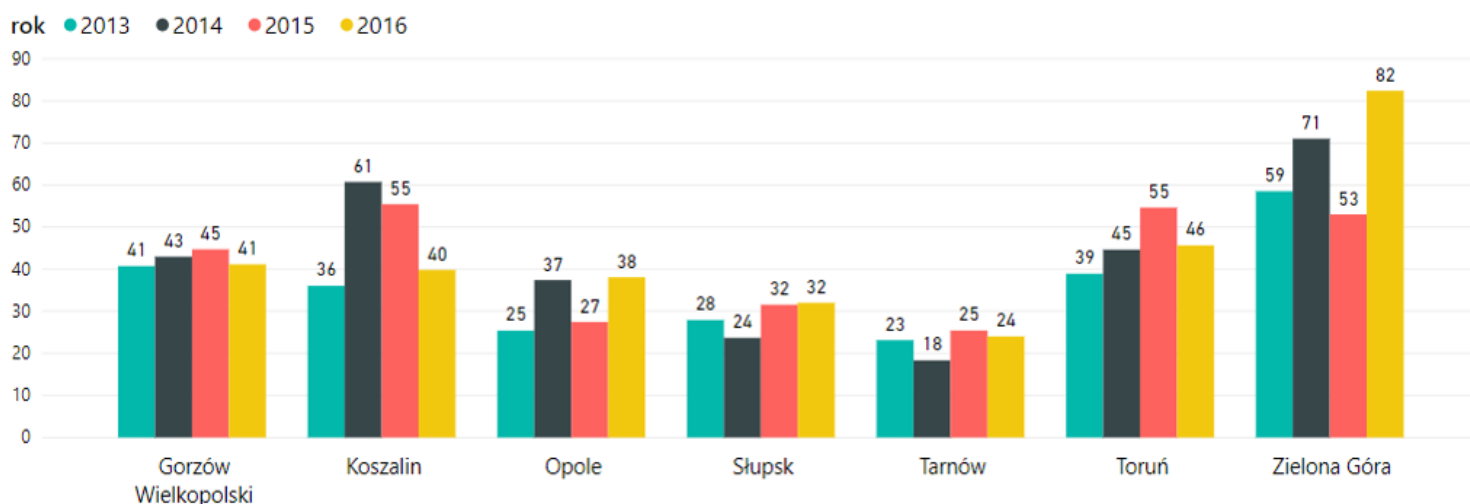
Aby zapobiegać negatywnym społecznym konsekwencjom braku mieszkań, celem władz lokalnych powinno być takie kształtowanie warunków zabudowy i przepływu środków budżetowych, aby jak najmocniej wspierać sektor gospodarki związany z tanim i dostępnym budownictwem mieszkaniowym.

Poniżej przedstawiono wskaźnik ilości mieszkań oddawanych na 10.000 mieszkańców, który wybrano jako najlepiej odzwierciedlający kwestie rozwoju mieszkalnictwa na tle wybranych miast.

Mieszkania oddane do użytkowania na 10.000 mieszkańców.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	40,74	42,97	44,72	41,16
Koszalin	36,05	60,73	55,45	39,82
Opole	25,40	37,41	27,46	38,09
Słupsk	27,93	23,69	31,55	32,01
Tarnów	23,12	18,33	25,42	24,01
Toruń	38,93	44,65	54,65	45,66
Zielona Góra	58,54	71,02	53,04	82,43

Wykres mieszkania oddane do użytkowania na 10.000 mieszkańców.

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Według przedstawionych danych liczba mieszkań oddawanych do użytku w Gorzowie Wlkp. nie jest najniższa zestawieniu. Z całą pewnością jednak oddajemy do użytku znacznie mniej mieszkań niż najbardziej nam bliska, pod względem charakteru miasta, Zielona Góra. W roku 2016 omawiany wskaźnik był tam o 100% wyższy niż w Gorzowie. Tak duże różnice mogą oznaczać, że nasze miasto najprawdopodobniej nie prowadzi świadomej i planowej polityki mieszkaniowej. Opinię taką może pogłębiać odstępianie przez władze miejskie Gorzowa od decyzji o udziale w rządowym programie "Mieszkanie+".

Należy się spodziewać, że nadal większość potrzeb na rynku mieszkaniowym będzie spełniana w ramach budownictwa indywidualnego oraz w pełni komercyjnych działań prywatnych developerów budowlanych. Pozostawienie polityki mieszkaniowej samemu rynkowi pozwala co prawda obniżyć koszty planistyczne oraz wydatki na inwestycje infrastrukturalne miasta, jednak konsekwencją są osiedla mieszkaniowe budowane bez niezbędnej infrastruktury komunikacyjnej, kulturalnej, handlowej, edukacyjnej itd. Przykładem takiego stanu rzeczy jest szeroko komentowane przez architektów i urbanistów "Osiedle Europejskie" w pobliżu ul. Myśluborskiej.

Samochody osobowe

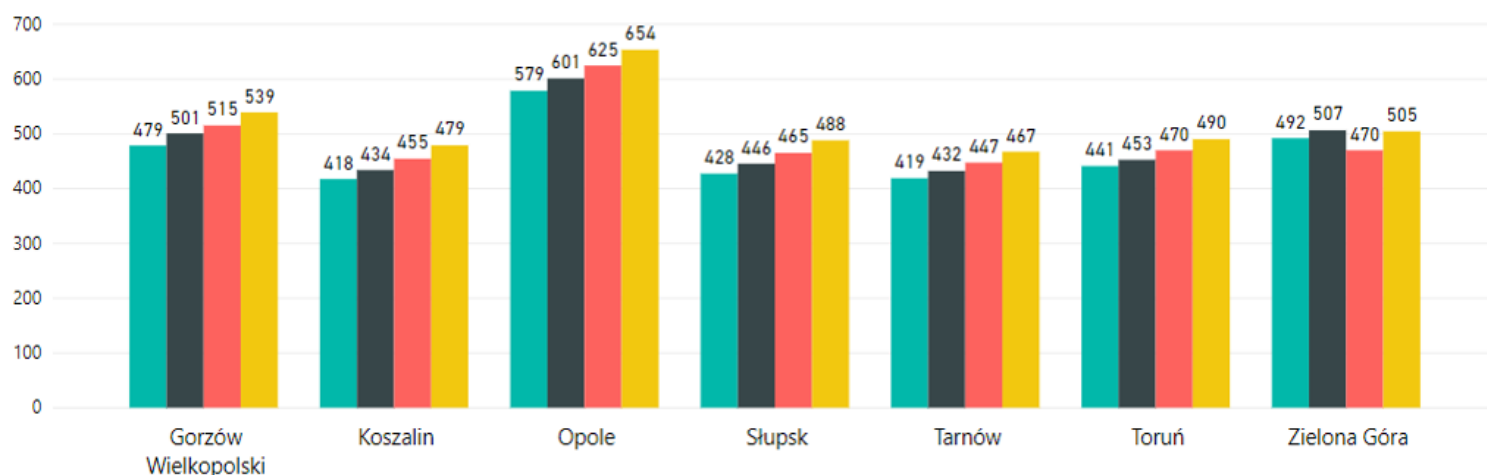
Istotnym wskaźnikiem dotyczącym gospodarki jest ilość samochodów osobowych zarejestrowanych na danym obszarze. W oparciu o taki wskaźnik można wnioskować o dochodach mieszkańców oraz o innych cechach, na przykład o mobilności zawodowej.

Samochody osobowe zarejestrowane na 1.000 mieszkańców.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	478,70	500,90	515,44	539,36
Koszalin	417,60	434,00	454,72	479,10
Opole	578,80	601,30	624,92	653,71
Słupsk	427,50	445,60	465,26	488,18
Tarnów	419,10	432,40	447,49	467,34
Toruń	441,40	452,70	469,92	490,35
Zielona Góra	492,10	506,70	470,00	504,54

Wykres samochody osobowe zarejestrowane na 1.000 mieszkańców.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Jak wynika z przedstawionych danych, oprócz Zielonej Góry, we wszystkich miastach uwzględnionych w zestawieniach liczba samochodów osobowych na 1.000 mieszkańców stale wzrasta. Wskaźnik ten jest najwyższy w Opolu oraz w Gorzowie Wielkopolskim. Jeśli weźmiemy pod uwagę fakt, że większość rejestrowanych samochodów osobowych to mające 10 lub więcej lat auta, tanio sprowadzane z Europy Zachodniej, to okazuje się, że wskaźnik ten wbrew pozorom nie jest pozytywnym odzwierciedleniem wysokiej siły nabywczej mieszkańców.

W Zielonej Górze, pomimo niedawnego przyłączenia do niej terenu dawnej gminy wiejskiej Zielona Góra, liczba zarejestrowanych samochodów osobowych na 10.000 mieszkańców nie wzrasta i utrzymuje mniej więcej stały poziom. Co do powodu takiego stanu rzeczy można postawić dwie hipotezy:

- powodem jest o nasycenie tamtejszej społeczności samochodami osobowymi i coraz powszechniejsze korzystanie z oferty komunikacji publicznej.
- powodem jest zubożenie mieszkańców, które nie pozwala im na zakup aut.

Z innych danych, które prezentujemy dalszej części opracowania, wiemy, że mieszkańcy Zielonej Góry w ostatnich latach nie zubożeli. Wręcz przeciwnie, ich zarobki są prawdopodobnie wyższe niż mieszkańców Gorzowa Wlkp., co powinno pozwolić Zielonogórzanom na kupowanie znacząco większej ilości aut. Rozumowanie to skłania zatem do uznania za prawdziwą hipotezy a).

W oparciu o potwierdzoną powyżej hipotezę można również wnioskować o powodach wzrostu omawianego wskaźnika w Gorzowie Wlkp. Mieszkańcy Gorzowa zarabiają mniej niż mieszkańcy Zielonej Góry i dążą do poszukiwania pracy poza miastem, na przykład w zakładach działających w obszarze KSSSE lub na terenie Niemiec . Są zmuszeni do zakupu aut, gdyż lokalna komunikacja publiczna nie jest dostosowana do ich potrzeb.

Baza noclegowa

Tradycyjnie wiązana z turystyką ilość obiektów noclegowych oraz miejsc hotelowych jest we współczesnej globalnej gospodarce istotnym wskaźnikiem pozwalającym stwierdzić, czy na danym obszarze występują silne powiązania ze światową siecią obrotu dóbr i usług. Kontrahenci i dostawcy muszą wszak wysyłać na dany teren swoich reprezentantów, delegacje handlowe na imprezy targowe itp. Zważywszy, że rynek reaguje na tego typu potrzeby można stwierdzić, że im więcej obiektów i miejsc noclegowych, tym bardziej znaczące i silne są powiązania lokalnych firm z kontrahentami spoza regionu.

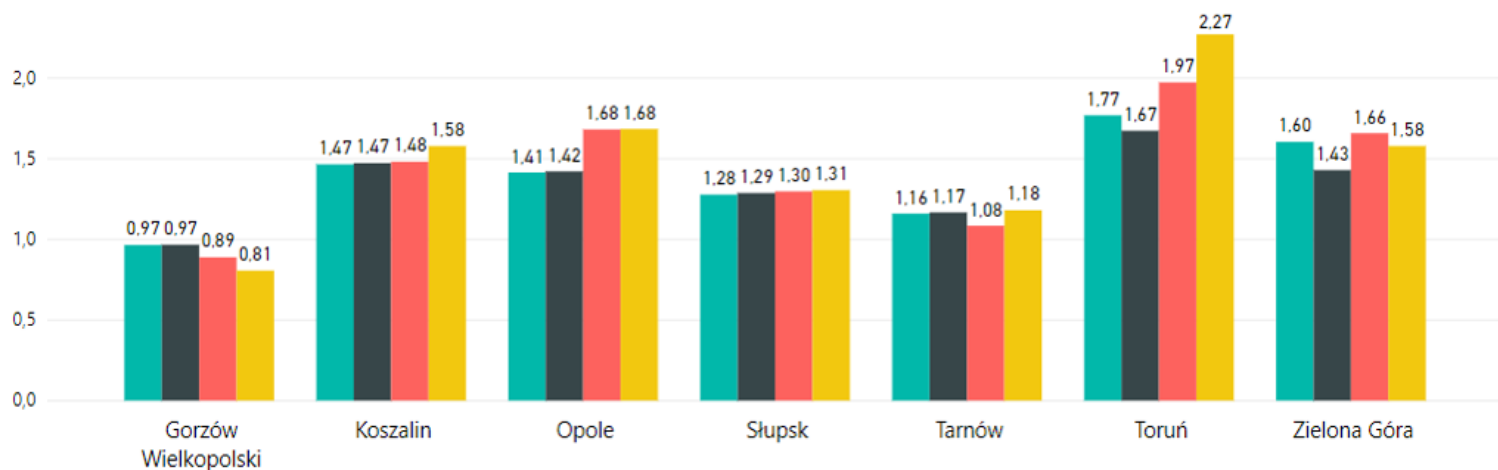
Poniżej przedstawiono zestawienie danych, dotyczących ilości obiektów noclegowych na 10.000 mieszkańców oraz ilości miejsc noclegowych na 1.000 mieszkańców, dla miast objętych analizą.

Obiekty noclegowe na 10.000 ludności.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	0,97	0,97	0,89	0,81
Koszalin	1,47	1,47	1,48	1,58
Opole	1,41	1,42	1,68	1,68
Słupsk	1,28	1,29	1,30	1,31
Tarnów	1,16	1,17	1,08	1,18
Toruń	1,77	1,67	1,97	2,27
Zielona Góra	1,60	1,43	1,66	1,58

Wykres obiekty noclegowe na 10.000 ludności.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

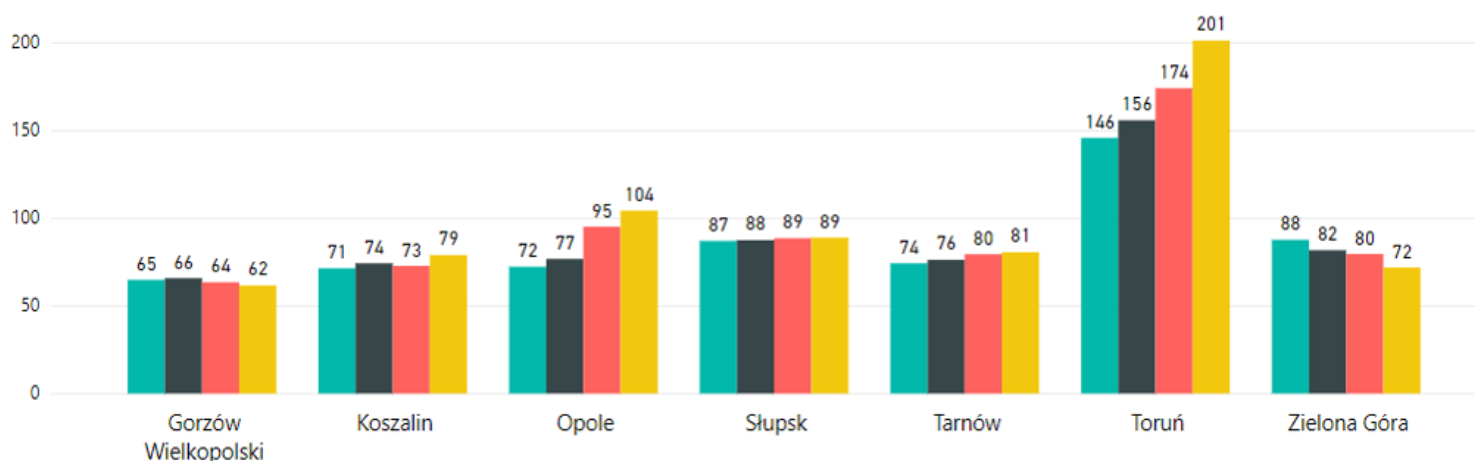
Źródło: Bank Danych Lokalnych

Miejsca noclegowe na 1.000 ludności.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	64,82	65,81	63,51	61,70
Koszalin	71,45	74,31	72,80	79,03
Opole	72,33	76,86	95,18	104,36
Słupsk	87,08	87,55	88,65	88,98
Tarnów	74,30	76,32	79,53	80,65
Toruń	145,89	155,94	174,26	201,46
Zielona Góra	87,75	81,82	79,66	71,92

Wykres miejsca noclegowe na 1.000 ludności.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Na podstawie przedstawionych danych można stwierdzić, że w przypadku obydwu wskaźników Gorzów Wlkp. wypada najgorzej w zestawieniu. Miasto wykazuje tendencję spadkową zarówno co do liczby obiektów jak też miejsc noclegowych. Na tej podstawie można wnioskować, że nie tylko nie posiada ono żadnych atrakcji turystycznych, jak na przykład Toruń, ale też jego zamknięta i nie rozwijająca się gospodarka nie jest w stanie stworzyć istotnego zapotrzebowania na obiekty i miejsca noclegowe.

Wskaźniki bezrobocia

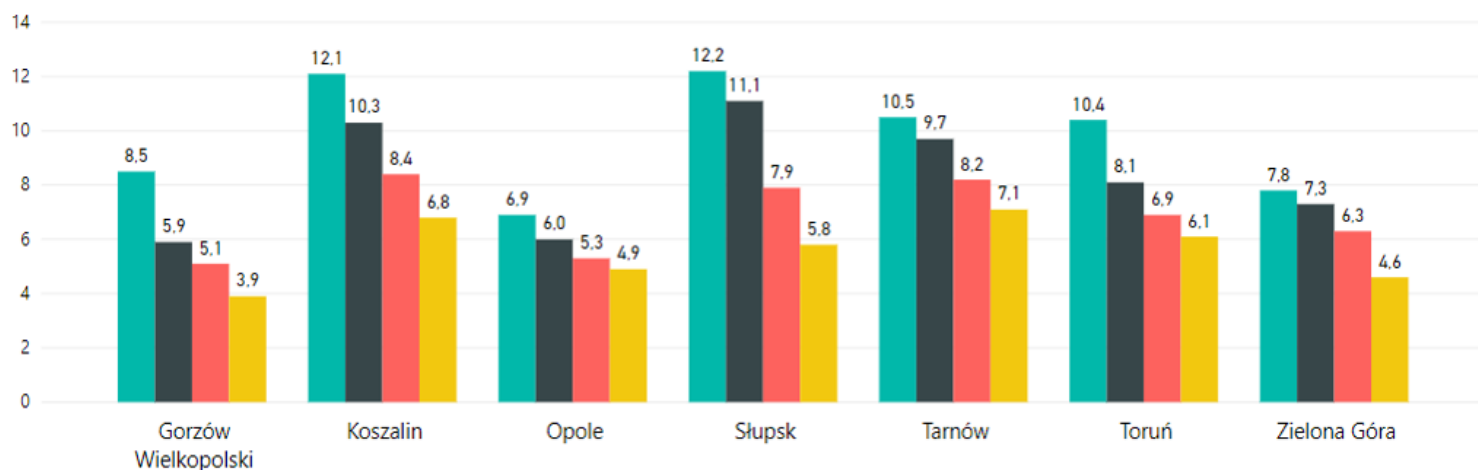
Wskaźniki związane z poziomem bezrobocia od wielu lat stanowiły podstawę do wnioskowania nie tylko o sile lokalnej gospodarki, ale też o istotnych problemach społecznych związanych z jej słabym rozwojem, czego objawem było wysokie bezrobocie. Dzięki wzmocnieniu siły polskich przedsiębiorstw, w ostatnich latach wskaźniki związane ze stanem bezrobocia uległy znaczącej pozytywnej zmianie. Poniżej prezentujemy zestawienia i wykresy ukazujące dane dotyczące tej tematyki.

Stopa bezrobocia rejestrowanego.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	8,50	5,90	5,10	3,90
Koszalin	12,10	10,30	8,40	6,80
Opole	6,90	6,00	5,30	4,90
Słupsk	12,20	11,10	7,90	5,80
Tarnów	10,50	9,70	8,20	7,10
Toruń	10,40	8,10	6,90	6,10
Zielona Góra	7,80	7,30	6,30	4,60

Wykres stopa bezrobocia rejestrowanego.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

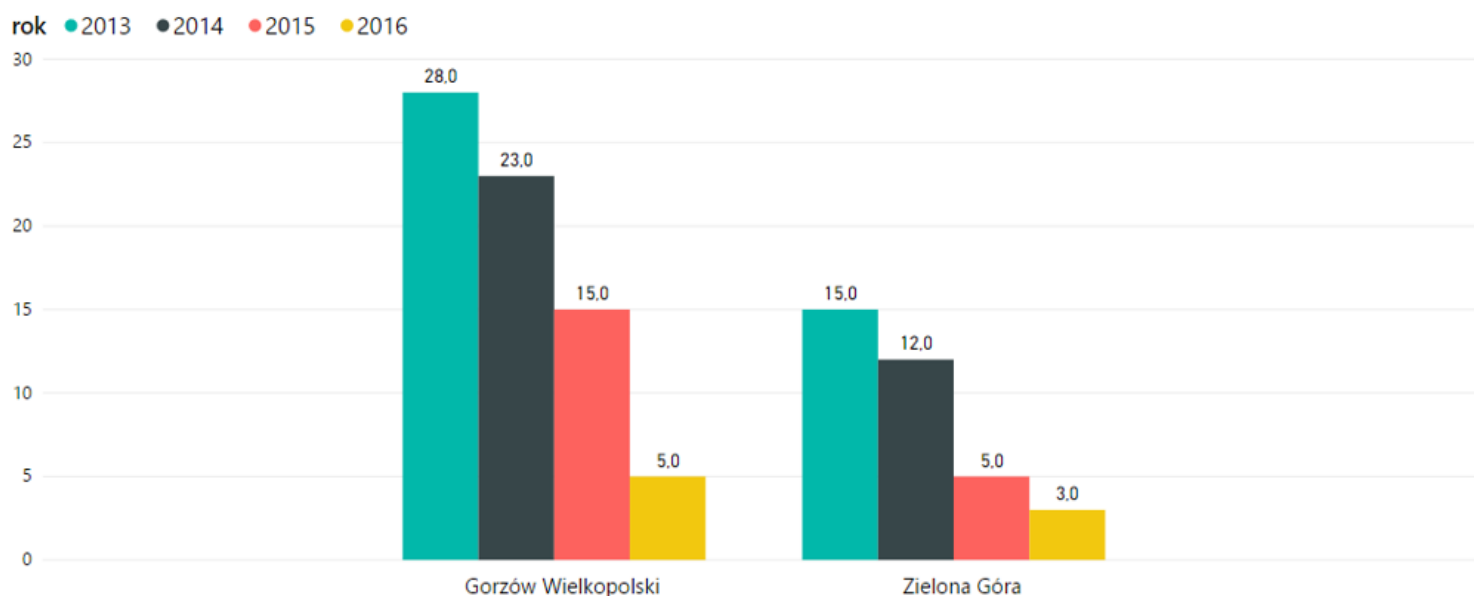

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	28,00	23,00	15,00	5,00
Zielona Góra	15,00	12,00	5,00	3,00

Wykres bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy.

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze

Na podstawie przedstawionych danych można stwierdzić, że stopa bezrobocia rejestrowanego w Gorzowie Wlkp. jest najniższa w zestawieniu. Ten bardzo optymistyczny wynik nie współgra jednak z danymi co do ilości osób bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy, które zaprezentowano w oparciu o informacje Urzędu Statystycznego w Zielonej Górze.

Okazuje się bowiem, że w Gorzowie na jedną ofertę pracy zawsze przypadało znacząco więcej zarejestrowanych bezrobotnych niż w Zielonej Górze. Sytuacja ta nie uległa zmianie nawet po powiększeniu obszaru tego miasta. W roku 2016, przy znacząco niższej stopie bezrobocia, w Gorzowie, północnej stolicy województwa, na jedną ofertę pracy przypadało 5 zarejestrowanych osób bezrobotnych a w Zielonej Górze tylko 3 osoby. Taka sytuacja byłaby zrozumiała gdyby w Gorzowie Wlkp. stopa rejestrowanego bezrobocia była wyższa niż w Zielonej Górze. Niestety jest odwrotnie.

Tak istotne dysproporcje każą się zastanowić nad realnymi uwarunkowaniami gorzowskiej gospodarki, która najprawdopodobniej oferuje znacząco mniej miejsc pracy niż gospodarka zielonogórska. Warto się zastanowić również nad tym, jakie miejsca pracy są oferowane w Gorzowie?

Być może wyższy wskaźnik zarejestrowanych bezrobotnych przypadających na jedną ofertę pracy jest powodem określonego typu ofert pracy? Mogą to być na przykład oferty preferujące osoby pracujące

fizycznie i nie posiadające wyższego wykształcenia lub oferty skierowane do osób o ściśle określonym profilu wykształcenia czy też przebiegu dotychczasowej praktyki zawodowej.

Takie zjawisko powinno wywołać znaczącą reakcję władz miejskich, gdyż w realny sposób wpływa ono na wzrost migracji oraz rozwój problemów społecznych. Władze miasta powinny przeprowadzić rzetelne, przede wszystkim jakościowe, badania lokalnego rynku pracy i na tej podstawie stworzyć plan jego świadomego kształtowania. Powinien on określać jakie przedsiębiorstwa powinny być ściągane do Gorzowa oraz ile miejsc pracy, dla jakich pracowników i w jakich dziedzinach powinny wygenerować.

Wynagrodzenia

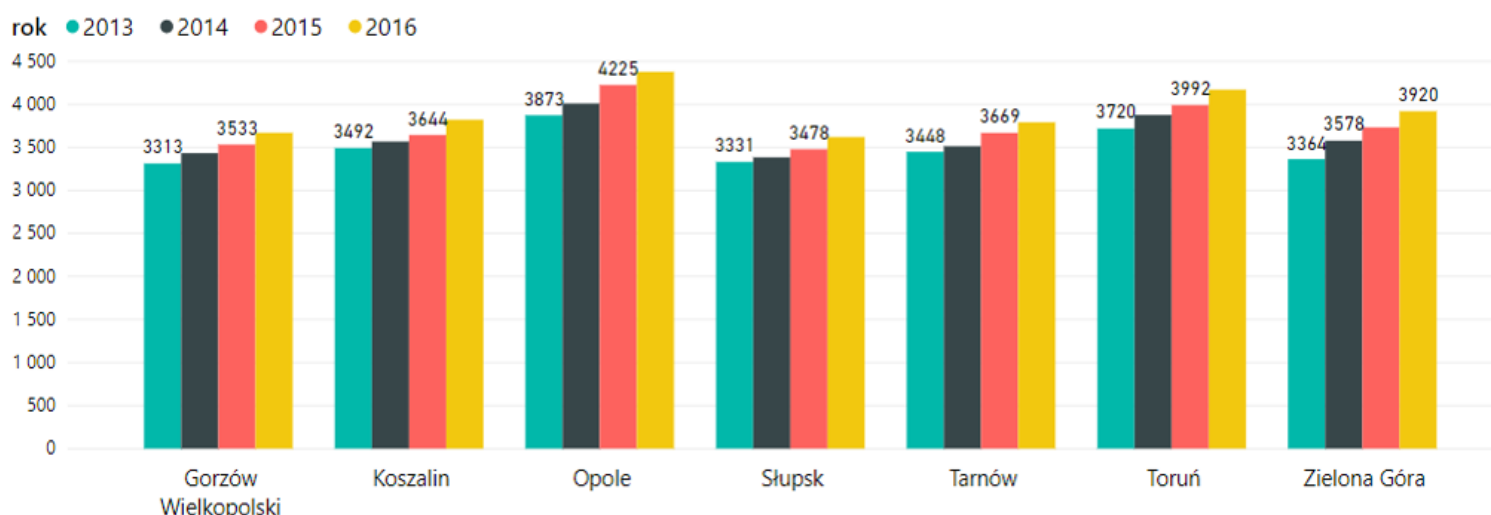
Jednymi z najważniejszych wskaźników dotyczących lokalnej gospodarki są dane o wynagrodzeniach. Na tej podstawie można wnioskować o zasobności portfeli mieszkańców a w konsekwencji o tym jakie kwoty są gotowi wydawać na bieżącą konsumpcję, rozrywkę, edukację itd. W powiązaniu z innymi danymi wskaźniki te prezentują nam, gdzie na terenie kraju mamy obszary dobrobytu, a gdzie panoszy się bieda.

Konkretny wskaźnik dobierany jest w zależności o tego co jest celem analiz. Jednak w większości przypadków opierają się one na danych o średnim wynagrodzeniu brutto. Mimo, że nie dowiemy się na jego podstawie ile najczęściej zarabia się w danym regionie, to stanowi on dobre narzędzie porównawcze odnośnie siły lokalnych gospodarek. Zakłada się bowiem, że tam gdzie średnia płaca brutto jest wysoka, mamy do czynienia z silną gospodarką.

Średnie wynagrodzenie brutto.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	3 313,03	3 432,87	3 532,91	3 670,29
Koszalin	3 492,03	3 568,03	3 644,39	3 820,63
Opole	3 872,66	4 009,85	4 225,15	4 378,37
Słupsk	3 330,92	3 384,58	3 478,22	3 620,36
Tarnów	3 448,15	3 513,75	3 668,76	3 791,71
Toruń	3 719,69	3 876,00	3 991,61	4 170,83
Zielona Góra	3 363,53	3 578,27	3 731,67	3 919,96

Wykres średnie wynagrodzenie brutto.

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Na podstawie przedstawionych danych można łatwo zauważyć, że we wszystkich miastach uwzględnionych w zestawieniu dochodzi do stałego wzrostu średniej płacy brutto. Niestety Gorzów Wlkp., co do wysokości tego wskaźnika, jest lepszy jedynie od zamykającego zestawienie Słupska. Oznacza to, że mieszkańcy północnej stolicy województwa lubuskiego zarabiają dramatycznie mało oraz, że pomimo istnienia w okolicy zakładów KSSSE, nie lokują one w naszym mieście swoich centrów zarządzających ani żadnych innych jednostek kierowniczych, których kadra zarabiałaby więcej niż szeregowi pracownicy, a co w zestawieniu podniosłoby ogólną średnią płacę brutto.

Bardzo niska średnia płaca brutto w Gorzowie kontrastuje z utyskiwaniami przedsiębiorców na brak rąk do pracy. Powinni oni rozumieć, że płacąc szeregowym pracownikom znacząco mniej niż w innych regionach kraju, skłaniają ich do migracji i tym samym pogłębiają swoje problemy.

Niskie, nieraz nie pozwalające na spełnienie podstawowych potrzeb, płace rodziców wpływają też na młodzież. Nie widząc dla siebie perspektyw młodzi ludzie z Gorzowa w przeważającej większości określają swoją przyszłość poza tym miastem.

Władze miejskie powinny brać pod uwagę wskaźniki dotyczące płac i dokonując podobnych analiz kształtować na ich podstawie lokalne stosunki gospodarcze. Może się to odbywać na przykład poprzez podniesienie płac w Urzędzie Miasta oraz powiązanych z nim spółkach miejskich. Takie oddziaływanie zmusiłoby do podniesienia płac przez inne podmioty działające na rynku.

Prowadzenie działalności gospodarczej

Przedstawiając wskaźniki dotyczące kwestii prowadzenia działalności gospodarczej, jeszcze raz należy podkreślić, że w Gorzowie Wlkp., podobnie jak w całym kraju, aż 90% zarejestrowanych firm to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające najczęściej 1 osobę. De facto jest to samozatrudnienie.

Tego rodzaju firmy w największym stopniu podlegają wahaniom rynku oraz presji związanej z konkurencją, trendami rynkowymi, czy wpływem różnorodnych uwarunkowań instytucjonalnych.

Poniżej, korzystając z danych udostępnianych przez Urząd Statystyczny w Zielonej Górze, prezentujemy podstawowe wskaźniki dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej w Gorzowie i Zielonej Górze.

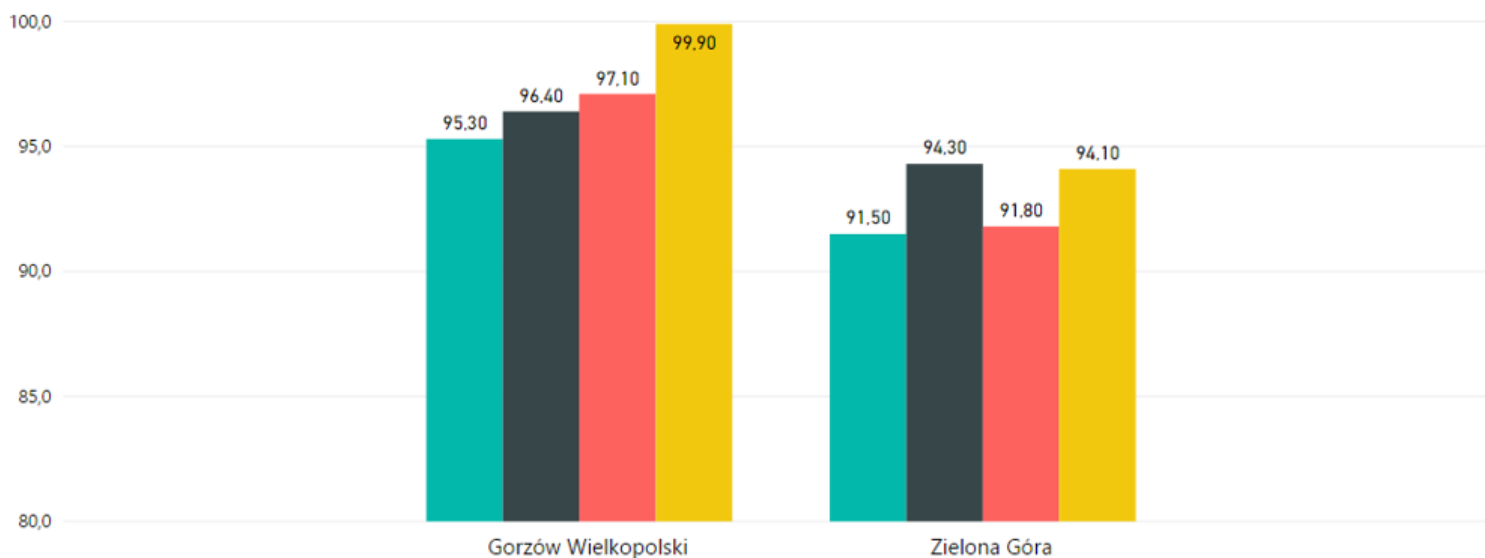
Wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	95,30	96,40	97,10	99,90
Zielona Góra	91,50	94,30	91,80	94,10

Wykres wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

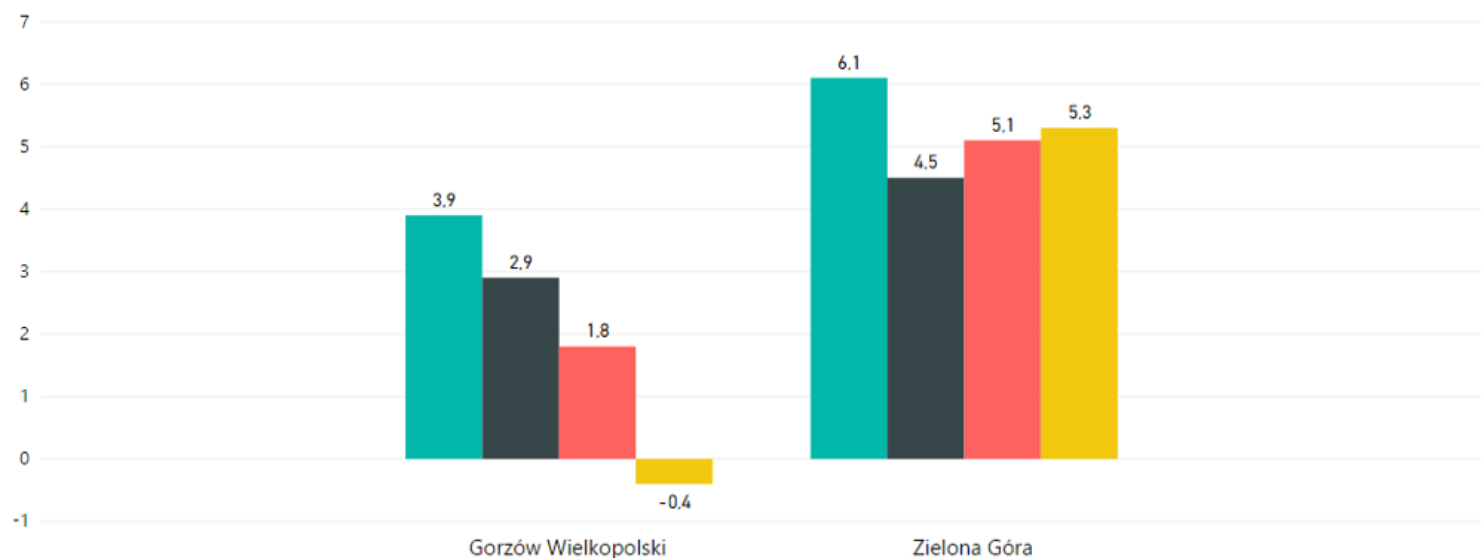
Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze

Wskaźnik rentowności ze sprzedaży.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	3,90	2,90	1,80	-0,40
Zielona Góra	6,10	4,50	5,10	5,30

Wykres wskaźnik rentowności sprzedaży.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

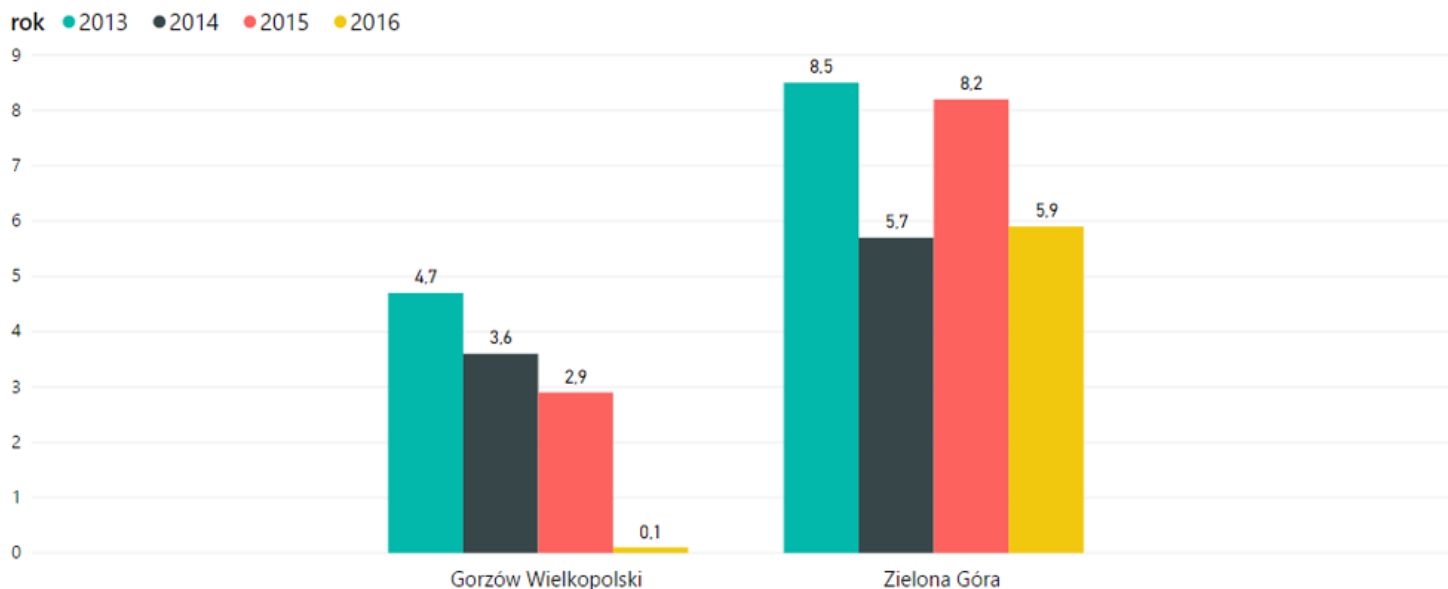

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze

Wskaźnik rentowności obrotu brutto.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	4,70	3,60	2,90	0,10
Zielona Góra	8,50	5,70	8,20	5,90

Wykres wskaźnik rentowności obrotu brutto.

Źródło: Urząd Statystyczny w Zielonej Górze

Przedstawione powyżej wskaźniki uwiadcniają dramatyczną sytuację gorzowskiego biznesu. Mając na uwadze, że dotyczy to najmniejszych jednoosobowych firm, można stwierdzić, że zakładanie przedsiębiorstwa w naszym mieście wiąże się z gigantycznymi kosztami i minimalnym zyskiem. Wyższe zyski najprawdopodobniej osiągają jedynie podmioty, które znajdują możliwość obniżenia kosztów, co zwykle dzieje się kosztem jakości produktów i usług lub kosztem płac.

Tragicznie zła sytuacja gorzowskiego biznesu jest szczególnie widoczna na tle Zielonej Góry, gdzie te same wskaźniki kształtują się w odmienny sposób i gdzie chociażby rentowność obrotu brutto w roku 2016 wynosiła 5,9 w porównaniu do 0,1 w Gorzowie Wlkp.

Porównanie z Zieloną Górą pozwala postawić tezę, że zła sytuacja na polu opłacalności prowadzenia działalności gospodarczej w Gorzowie, z której zyski najprawdopodobniej pozwalają niejednokrotnie jedynie na opłacenie podstawowych kosztów i składek ZUS, nie wynika z uwarunkowań ogólnopolskich. Jest wysoce możliwe, że taki stan spowodowany jest przez błędną czy chaotyczną lokalną politykę gospodarczą, lub nawet jej całkowity brak. Dłuższe utrzymywanie opisanego stanu może spowodować utrwalenie się istniejących tendencji i w konsekwencji doprowadzić do całkowitej zapaści gospodarczej miasta.

Władze miejskie ze wszystkich sił powinny natychmiast przystąpić do przygotowania planu wsparcia ukierunkowanego rozwoju ekonomicznego Gorzowa Wlkp. Plan ten powinien z całą pewnością zakładać szerokie działania proprzedsiębiorcze, prorozwojowe i proeksportowe, które powinny być wdrożone w ciągu najbliższych 12 miesięcy. W przeciwnym wypadku czeka nas postępująca zapaść ekonomiczna miasta.

Podsumowanie

Siła nabywcza ludności Gorzowa jest bardzo niska, co uniemożliwia rozwój biznesów w oparciu o popyt na lokalnym rynku. Gros ludności w wieku produkcyjnym dojeżdża do pracy poza Gorzów i korzysta przy tym, na skutek niedostosowania oferty transportu publicznego, z własnych aut.

Miasto nie stanowi na istotnego ogniwa w gospodarce ani nie przyciąga turystów. Nie lokują się też tutaj żadne centra decyzyjne przedsiębiorstw.

Mamy bardzo niską stopę rejestrowanego bezrobocia, ale jednocześnie na zgłaszane oferty pracy przypada więcej bezrobotnych niż w Zielonej Górze, w której stopa bezrobocia jest znacząco niższa.

Pracodawcy narzekają na brak rąk do pracy, ale jednocześnie stosują jedne z najniższych w Polsce stawek płac. Zjawisko to napędza migrację i powoduje dalsze problemy na rynku pracy.

Mikroprzedsiębiorcy, stanowiący około 90% wszystkich firm, są gnębieni bardzo wysokimi kosztami działalności i wykazują przez to wyjątkowo niską rentowność. Nie są też w stanie osiągać większych zysków, bo biedniejszą klientelę nie są w stanie zapłacić wyższej ceny, za oferowane w Gorzowie Wlkp. produkty i usługi.

Przedstawione w tej części opracowania dane o gospodarce pozwalają stwierdzić, że ekonomia Gorzowa Wlkp., mimo perspektyw, jest w bardzo złym stanie. Nie można też wskazać żadnych istotnych starań władz lokalnych, które mogłyby świadczyć o planowym i spójnym działaniu w celu odwrócenia tej tendencji. Planowa, długofalowa, społecznie akceptowana i zbudowana w oparciu o rzetelne dane i prognozy reakcja władz jest bardzo potrzebna. Doraźne działania nie są już bowiem w stanie uzdrowić sytuacji gospodarki miasta.

Samorząd - finanse i rozwój

Wszyscy zgadzamy się co do tego, że rozwój miasta zależy jest od planowanych i realizowanych przez jego władze inwestycji. Opinia taka znajduje potwierdzenie w prezentowanych wcześniej analizach podstawowych wskaźników demograficznych i gospodarczych, gdzie podkreślano rolę władz samorządowych w dążeniu do ich skutecznego kształtowania.

W tej części opracowania chcemy zapoznać czytelników z danymi, na podstawie których można stwierdzić, czy władze Gorzowa Wlkp., posługując się pieniędzmi z naszych podatków, podejmują skuteczne działania inwestycyjne, prorozwojowe i ułatwiające życie w naszym mieście.

Dochody i wydatki miasta

Celem istnienia miasta jest zapewnienie coraz lepszych możliwości funkcjonowania jego mieszkańców. Wykonanie tego zadania wymaga środków finansowych, które pochodzą z podatków płaconych przez obywateli bezpośrednio miastu, lub pochodzących ze środków przesyłanych przez władze centralne, a stanowiących udział w płaconym przez wszystkich podatku PIT. W imieniu obywateli, dla zapewnienia wskazanego wyżej celu, pieniądze te są wydawane przez władze miejskie.

Podstawową zasadą jest to, że miasto nie ma zarabiać pieniędzy, ale powodować, że zarabiają je obywatele. Ich zarobki wzrastają wtedy, kiedy dobrze zarządzane miasto mądrze wydaje pieniądze na zapewnienie obywatelom możliwości rozwoju i lepszego funkcjonowania. Generuje to rozwój, gdyż zadowoleni, bogatsi i posiadający możliwości rozwoju mieszkańcy wpłacają proporcjonalnie więcej podatków.

Warto zauważyć, że jeśli władze miejskie nie posiadają wystarczających dochodów z tytułu podatków, mogą zaciągać kredyty. Służą one temu samemu celowi, czyli zapewnieniu możliwości rozwoju i lepszego funkcjonowania obywateli. Jeśli kredyt zostanie "mądrze wydany" i zadanie takie zostanie wypełnione, to obywatele będą zadowoleni, bogatsi i wykorzystają budowane dla nich możliwości rozwoju.

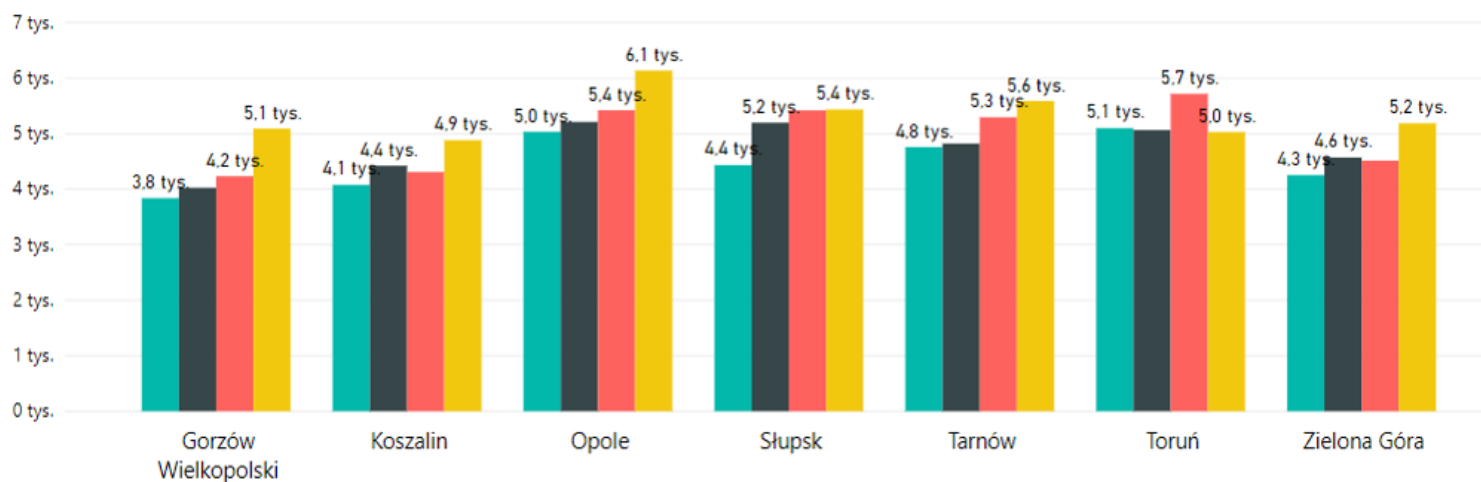
Poniżej przedstawiono dane na temat poziomu dochodów i wydatków Gorzowa Wlkp. Na tle pozostałych miast ujętych w opracowaniu oraz dane o poziomie zadłużenia miasta.

Dochody budżetu na 1 mieszkańca.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	3 838,54	4 025,22	4 232,37	5 090,60
Koszalin	4 077,15	4 423,21	4 309,30	4 881,90
Opole	5 032,29	5 211,76	5 423,05	6 135,63
Słupsk	4 434,52	5 197,14	5 421,00	5 437,00
Tarnów	4 757,87	4 822,21	5 294,79	5 591,04
Toruń	5 099,74	5 064,11	5 717,40	5 028,23
Zielona Góra	4 252,96	4 571,02	4 514,24	5 187,15

Wykres dochody budżetu na 1 mieszkańca.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

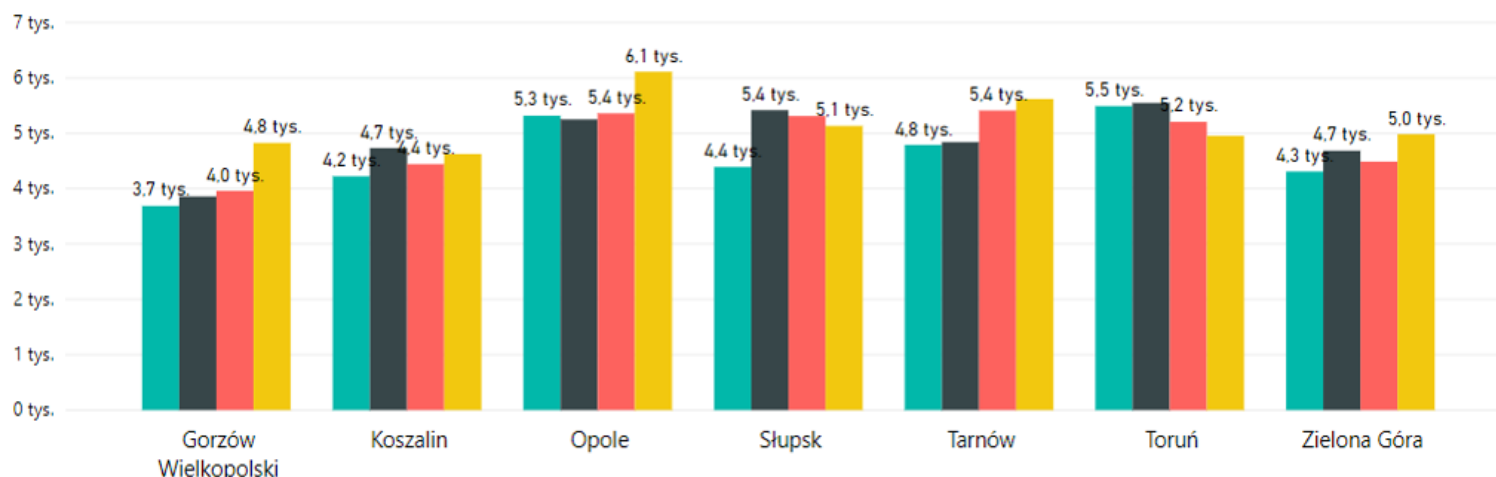
Źródło: Bank Danych Lokalnych

Wydatki budżetu na 1 mieszkańca.

miasto	2013	2014	2015	2016
Gorzów Wielkopolski	3 687,72	3 858,47	3 958,63	4 824,94
Koszalin	4 221,90	4 731,93	4 442,15	4 625,54
Opole	5 316,09	5 249,73	5 359,25	6 110,10
Słupsk	4 391,32	5 416,72	5 309,85	5 132,34
Tarnów	4 789,40	4 838,78	5 410,58	5 619,71
Toruń	5 490,22	5 547,60	5 205,21	4 952,45
Zielona Góra	4 308,10	4 684,49	4 486,96	4 981,43

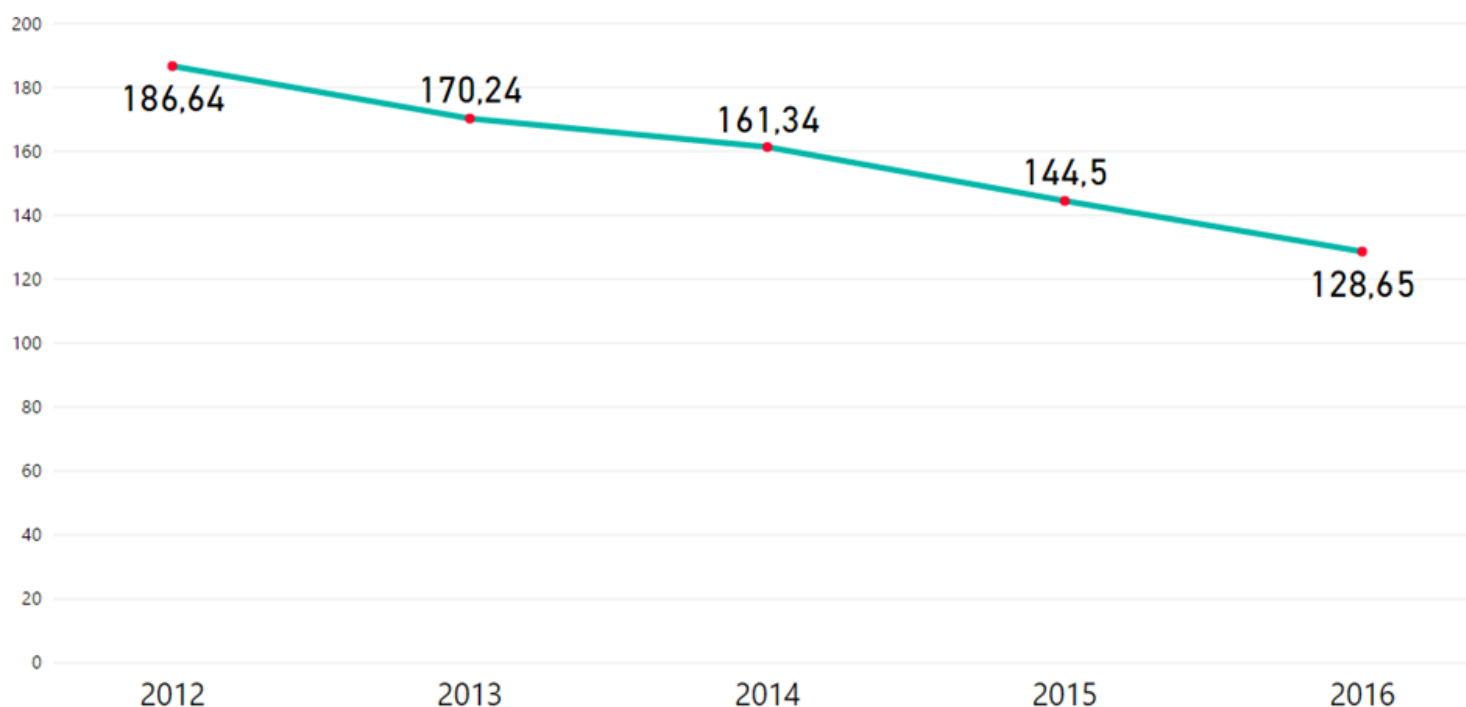
Wykres wydatki budżetu na 1 mieszkańca.

rok ● 2013 ● 2014 ● 2015 ● 2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Zadłużenie m. Gorzowa Wlkp. w latach 2012-2016

Jak wynika z przedstawionych danych dochody budżetu miasta Gorzowa Wlkp. w przeliczeniu na 1 mieszkańca są jednymi z najniższych w zestawieniu. Oznacza to, że miasto ma biednych obywateli, a do kasy miejskiej nie wpływa zbyt wiele pieniędzy z tytułu podatków. Pomimo, że globalnie w kolejnych latach dochody budżetu rosną we wszystkich miastach, to ogólna sytuacja nie ulega zmianie i Gorzów od lat plasuje się w końcówce zestawień.

Stan taki jest również widoczny w zestawieniu wydatków. W roku 2016 mniej od Gorzowa Wlkp. wydawał tylko Koszalin. Pewien skokowy wzrost wydatków miast, jaki jest widoczny w ostatnim roku

zestawienia, wynika z transferu pieniędzy na rządowych program "500+", który ujmowany jest jako wydatki samorządów.

Jak już wspomniano w sytuacji braku środków miasto dążące do realizacji ważnych inwestycji może zaciągać kredyty. Kredytowane inwestycje powinny stwarzać mieszkańcom nowe możliwości działania i polepszać ich funkcjonowanie w mieście, co w konsekwencji ma podnieść wpływy podatkowe i umożliwić dalsze inwestycje. Niestety Gorzów Wlkp. z jakiegoś powodu nie korzysta z obecnej dostępności kierowanych do miast ofert kredytowych o bardzo dobrych warunkach spłaty.

Niskie wpływy podatkowe i niechęć do zaciągania kredytów inwestycyjnych owocują brakiem wystarczających środków na inwestycje. Stan ten w katastrofalny sposób wpływa na możliwości realizowania głównego celu miasta, jakim jest zapewnienie coraz lepszych możliwości funkcjonowania i rozwoju dla jego mieszkańców. W efekcie obywatele Gorzowa godzą się z postępującą biedą albo starają się ratować poprzez stałą lub czasową emigrację. W efekcie coraz większa część populacji zdaje się odcinać od problemów miasta, gdyż na co dzień pracuje w pobliskim Niemieckim Kraju Związkowym Brandenburgia lub w Berlinie.

Przychody i rozchody

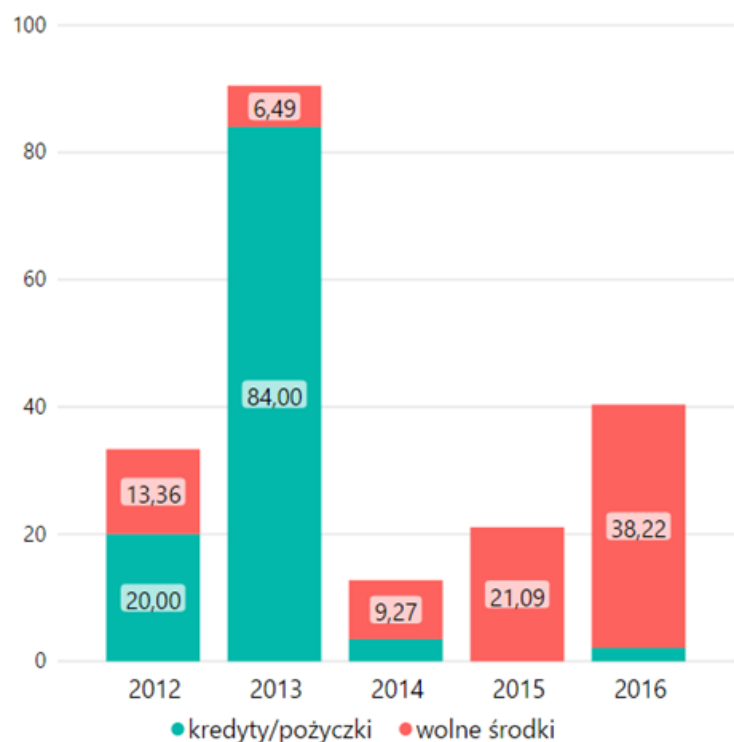
Czymś innym niż dochody są przychody budżetowe. Są to środki uzyskiwane ze sprzedaży emitowanych przez miasto papierów wartościowych (o ile ma miejsce taka emisja), kwoty zaciąganych kredytów, wpływy z prywatyzacji majątku miasta, spłaty udzielonych innym jednostkom pożyczek, nadwyżki budżetowe z lat ubiegłych, oprocentowanie na rachunkach oraz inne rozliczenia.

Z kolei rozchody budżetowe to spłaty zaciągniętych przez miasto pożyczek i kredytów bankowych, wykup papierów wartościowych, pożyczki udzielone miastu przez inne podmioty, oraz płatności wynikające z ustaw, których źródłem finansowania są przychody z prywatyzacji, pożyczki udzielone na tzw. prefinansowanie zadań realizowanych z udziałem środków z budżetu Unii Europejskiej czy inne operacje finansowe związane z zarządzaniem długiem i płynnością.

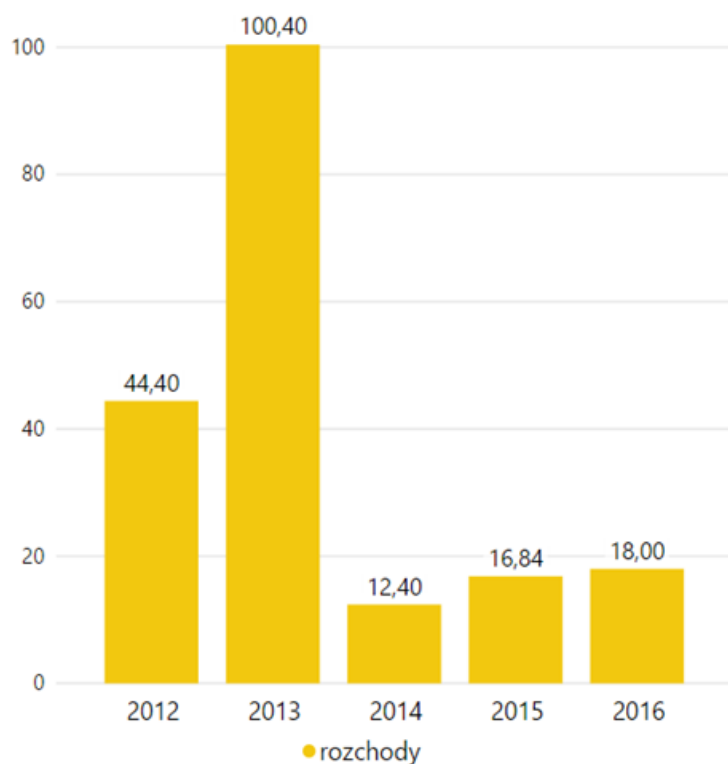
Poniżej przedstawiono dane na temat kształtowania się przychodów i rozchodów budżetowych Gorzowa Wlkp. w latach 2012-2016, czyli na przełomie rządów dwóch prezydentów operujących w różnych warunkach wpływających na politykę finansową i inwestycyjną miasta.

Przychody i rozchody w latach 2012-2016.

Przychody

Rozchody

Jak można zauważyć w latach 2012-2013 przychody miasta opierały się głównie zaciąganych kredytach i pożyczkach przy niewielkim udziale przychodów z innych źródeł. W tym samym czasie rozchody przewyższały przychody. Od roku 2014 znacząco większa część przychodów jest budowana ze środków nie pochodzących z kredytów czy pożyczek. W tym samym okresie rozchody budżetowe miasta są znacząco niższe niż przychody, co pozwala sądzić, że w jego budżecie wypracowywana jest solidna i wciąż zwiększająca się nadwyżka budżetowa.

Dochody i wydatki miast - zestawienie

Poniżej przedstawiono pochodzące z roku 2015 zestawienie miast o najwyższych i najniższych dochodach na 1 mieszkańca oraz zestawienie najwyższych i najniższych wydatków na 1 mieszkańca.

Dochody samorządów w 2015 r. na 1 mieszkańca.

Miasta o najwyższych dochodach budżetów na 1 mieszkańca w 2015 r.			
Lp.	Miasto	Województwo	Ogółem w zł
1	M.st.Warszawa	MAZOWIECKIE	8228,21
2	Sopot	POMORSKIE	7933,82
3	Gliwice	ŚLĄSKIE	7693,99
4	Olsztyn	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	6932,95
5	Krosno	PODKARPACKIE	6390,43
6	Płock	MAZOWIECKIE	6288,12
7	Poznań	WIELKOPOLSKIE	6099,13
8	Świnoujście	ZACHODNIOPOMORSKIE	5884,20
9	Gdańsk	POMORSKIE	5882,89
10	Toruń	KUJAWSKO-POMORSKIE	5717,40
11	Wrocław	DOLNOŚLĄSKIE	5696,68
12	Katowice	ŚLĄSKIE	5516,66
13	Kielce	ŚWIĘTOKRZYSKIE	5497,20
14	Nowy Sącz	MAŁOPOLSKIE	5493,35
15	Konin	WIELKOPOLSKIE	5490,92
16	Rzeszów	PODKARPACKIE	5473,38
17	Łódź	ŁÓDZKIE	5462,86
18	Kraków	MAŁOPOLSKIE	5424,19
19	Opole	OPOLSKIE	5423,05
20	Słupsk	POMORSKIE	5421,00
21	Tarnów	MAŁOPOLSKIE	5294,79
22	Przemysł	PODKARPACKIE	5292,00
23	Szczecin	ZACHODNIOPOMORSKIE	5283,54
24	Dąbrowa Górnicza	ŚLĄSKIE	5260,80

Miasta o najniższych dochodach budżetów na 1 mieszkańca w 2015 r.			
Lp.	Miasto	Województwo	Ogółem w zł
1	Piekary Śląskie	ŚLĄSKIE	3516,60
2	Świętochłowice	ŚLĄSKIE	3533,03
3	Siemianowice Śląskie	ŚLĄSKIE	3658,17
4	Sosnowiec	ŚLĄSKIE	3949,55
5	Bytom	ŚLĄSKIE	3953,28
6	Żory	ŚLĄSKIE	4025,63
7	Chełm	LUBELSKIE	4060,40
8	Mysłowice	ŚLĄSKIE	4075,17
9	Biała Podlaska	LUBELSKIE	4138,09
10	Ruda Śląska	ŚLĄSKIE	4158,61
11	Jastrzębie-Zdrój	ŚLĄSKIE	4172,82
12	Łomża	PODLASKIE	4221,82
13	Gorzów Wielkopolski	LUBUSKIE	4232,37
14	Skierniewice	ŁÓDZKIE	4249,09
15	Jelenia Góra	DOLNOŚLĄSKIE	4298,07
16	Koszalin	ZACHODNIOPOMORSKIE	4309,30
17	Tarnobrzeg	PODKARPACKIE	4309,39
18	Zabrze	ŚLĄSKIE	4412,11
19	Jaworzno	ŚLĄSKIE	4449,14
20	Elbląg	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	4467,04
21	Legnica	DOLNOŚLĄSKIE	4481,12
22	Suwałki	PODLASKIE	4498,85
23	Chorzów	ŚLĄSKIE	4506,07
24	Zielona Góra	LUBUSKIE	4514,24

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Wydatki samorządów w 2015 r. na 1 mieszkańca.

Miasta o najwyższych wydatkach budżetów na 1 mieszkańca w 2015 r.			
Lp.	Miasto	Województwo	Ogółem w zł
1	Olsztyn	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	7736,10
2	M.st.Warszawa	MAZOWIECKIE	7412,28
3	Gliwice	ŚLĄSKIE	7399,54
4	Sopot	POMORSKIE	7254,49
5	Krosno	PODKARPACKIE	6924,75
6	Płock	MAZOWIECKIE	6467,26
7	Rzeszów	PODKARPACKIE	6222,71
8	Wrocław	DOLNOŚLĄSKIE	6128,20
9	Kielce	ŚWIĘTOKRZYSKIE	6067,43
10	Siedlce	MAZOWIECKIE	5854,15
11	Poznań	WIELKOPOLSKIE	5703,56
12	Łódź	ŁÓDZKIE	5684,77
13	Świnoujście	ZACHODNIOPOMORSKIE	5620,89
14	Nowy Sącz	MAŁOPOLSKIE	5598,40
15	Kraków	MAŁOPOLSKIE	5526,42
16	Gdańsk	POMORSKIE	5488,28
17	Szczecin	ZACHODNIOPOMORSKIE	5461,21
18	Konin	WIELKOPOLSKIE	5443,07
19	Tarnów	MAŁOPOLSKIE	5410,58
20	Przemyśl	PODKARPACKIE	5398,21
21	Dąbrowa Górnicza	ŚLĄSKIE	5394,28
22	Katowice	ŚLĄSKIE	5373,11
23	Opole	OPOLSKIE	5359,25
24	Wałbrzych	DOLNOŚLĄSKIE	5324,91

Miasta o najniższych wydatkach budżetów na 1 mieszkańca w 2015 r.			
Lp.	Miasto	Województwo	Ogółem w zł
1	Siemianowice Śląskie	ŚLĄSKIE	3687,53
2	Świętochłowice	ŚLĄSKIE	3699,28
3	Piekary Śląskie	ŚLĄSKIE	3704,09
4	Sosnowiec	ŚLĄSKIE	3844,48
5	Jastrzębie-Zdrój	ŚLĄSKIE	3952,67
6	Gorzów Wielkopolski	LUBUSKIE	3958,63
7	Biała Podlaska	LUBELSKIE	3965,14
8	Mysłowice	ŚLĄSKIE	3994,85
9	Bytom	ŚLĄSKIE	4067,95
10	Żory	ŚLĄSKIE	4077,10
11	Chelm	LUBELSKIE	4111,53
12	Jelenia Góra	DOLNOŚLĄSKIE	4194,01
13	Ruda Śląska	ŚLĄSKIE	4331,76
14	Łomża	PODLASKIE	4374,32
15	Rybnik	ŚLĄSKIE	4398,62
16	Leszno	WIELKOPOLSKIE	4409,93
17	Tarnobrzeg	PODKARPACKIE	4412,87
18	Koszalin	ZACHODNIOPOMORSKIE	4442,15
19	Legnica	DOLNOŚLĄSKIE	4461,97
20	Bydgoszcz	KUJAWSKO-POMORSKIE	4482,72
21	Zielona Góra	LUBUSKIE	4486,96
22	Kalisz	WIELKOPOLSKIE	4499,21
23	Elbląg	WARMIŃSKO-MAZURSKIE	4499,84
24	Bielsko-Biała	ŚLĄSKIE	4537,31

Źródło: Bank Danych Lokalnych

W prezentowanym zestawieniu Gorzów Wlkp., zarówno jeśli chodzi o dochody mieszkańca jak i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca, znajduje się wśród grupy samorządów biednych i niewiele wydających .

Wydatki inwestycyjne

Wydatki inwestycyjne to wszystkie świadome i zaplanowane wydatki, których celem jest zbudowanie lub odtworzenie trwałych zasobów kapitałowych lub zwiększenie stanu zapasów. Należy ponownie podkreślić, że miejskie wydatki inwestycyjne różnią się co do celu i zasady od wydatków inwestycyjnych przedsiębiorstw, gdyż miasta nie mają przynosić zysków, ale umożliwiać lepsze funkcjonowanie i możliwości rozwoju mieszkańców. Wydają więc swoje środki inwestycyjne np. na budowę różnego rodzaju infrastruktury służącej obywatelom, która następnie jest utrzymywana z podatków.

Poniżej przedstawiono łączne wyliczenie średniej wydatków per capita, czyli przypadających na jednego mieszkańca, w badanym okresie. Wyliczenie obejmuje okres 2014-2016, gdyż prezentowanie corocznych wydatków inwestycyjnych wiązałoby się z możliwością powstania błędnego wrażenia, że w danym roku określone miasta miały drastycznie niższe lub wyższe wydatki inwestycyjne, a co jest wynikiem cykli inwestycyjnych. Zsumowanie wydatków z okresu kilku lat przeciwdziała takiej sytuacji.

Wydatki inwestycyjne miast w latach 2014-2016.

miasta wojewódzkie

2013-2015	2014-2016	Miasto	Średnie wydatki Inwestycyjne per capita 2014-2016
1	1	Toruń	2047,74
12	2	Kraków	1870,61
10	3	Poznań	1782,55
4	4	Rzeszów	1726,72
5	5	Gdańsk	1688,26
7	6	Warszawa	1676,18
9	7	Bydgoszcz	1610,55
3	8	Olsztyn	1590,10
2	9	Lublin	1554,62
6	10	Katowice	1544,37
13	11	Szczecin	1542,11
14	12	Wrocław	1502,21
11	13	Łódź	1498,32
8	14	Białystok	1473,25
15	15	Kielce	1418,94
16	16	Opole	1060,07
17	17	Zielona Góra	947,75
18	18	Gorzów Wlkp	813,59

miasta na prawach powiatu

2013-2015	2014-2016	Miasto	Średnie wydatki Inwestycyjne per capita 2014-2016
1	1	Gliwice	3441,27
3	2	Krosno	2302,11
2	3	Dąbrowa Górnicza	2107,59
31	4	Skierzwice	1897,14
4	5	Tychy	1855,75
10	6	Świnoujście	1706,51
5	7	Sopot	1619,59
7	8	Płock	1614,47
6	9	Zabrze	1521,75
8	10	Wałbrzych	1491,71
19	11	Jaworzno	1363,89
9	12	Siedlce	1226,22
20	13	Słupsk	1174,08
11	14	Koszalin	1136,72
17	15	Radom	1086,95
22	16	Łomża	1022,59
24	17	Zamość	1014,55
18	18	Konin	999,37
14	19	Grudziądz	983,85
27	20	Bielsko Biała	961,77

Przedstawione zestawienie ukazuje nam, że na 18 stolic województw Gorzów Wlkp. w latach 2014-2016 miał najniższe wydatki inwestycyjne na głowę jednego mieszkańca. Wydatki te były również niższe niż w dawnych stolicach województw, obecnie miastach na prawach powiatu.

Realizacja budżetu

Prawidłowe przygotowanie, doprowadzenie do zatwierdzenia przez Radę Miasta i terminowa realizacja budżetu, to kluczowe zadania każdej ekipy zarządzającej miastem. Jakikolwiek problemy związane z budżetem, zwłaszcza na etapie jego realizacji, świadczą o istotnych problemach w zarządzaniu organizmem miejskim i w bezpośredni sposób rzutują na jakość życia mieszkańców.

W celu analizy tego aspektu polityki miejskiej poniżej przedstawiono właściwe dla roku 2016 dane o realizacji budżetu w kontekście planu i wykonania jego poszczególnych elementów, dane o stanie środków na rachunku miasta na koniec analizowanego roku oraz stan wykonania poszczególnych inwestycji drogowych zaplanowanych w budżecie miasta na rok 2016. Ten ostatni wskaźnik podano w oparciu o sprawozdanie wykonania budżetu miasta, również w wartościach procentowych wykonania w stosunku do planu.

Realizacja budżetu m. Gorzowa Wlkp. w roku 2016.

	Plan	Wykonanie
DOCHODY (A1+A2)	615 835 366,85	630 781 872,14
A1. Dochody bieżące	559 854 450,85	571 136 237,06
A2. Dochody majątkowe	55 980 916,00	59 645 635,08
B. WYDATKI (B1+B2)	660 878 149,85	597 863 313,82
B1. Wydatki bieżące	533 782 663,85	516 887 213,08
B2. Wydatki majątkowe	127 095 486,00	80 976 100,74
C. NADWYŻKA/DEFICYT (A-B)	-45 042 783,00	32 918 558,32
D11. kredyty i pożyczki	24 820 970,00	2 151 912,35
D16. wolne środki,	38 221 813,00	38 221 813,05
D21. spłaty kredytów	18 000 000,00	18 000 000,00

Stan środków m. Gorzowa Wlkp. na rachunku na koniec 2016 r.

Wyszczególnienie	Kwoty
1	2
Stan środków na rachunku budżetu jednostki samorządu terytorialnego w tym:	63 714 376,62
1. środki niewykorzystanych dotacji w roku budżetowym*	479 034,31
2. środki dotacji i subwencji przekazane w grudniu na styczeń następnego roku*	11 938 252,00

Sprawozdanie z wykonania budżetu inwestycji drogowych 2016 r. (1/2).

	Plan wydatków majątkowych na 31.12.2016 r.	Wykonanie	wykonanie (%)
Inwestycje drogowe	38 172 175,00	20 321 000,58	53,2
System zrównoważonego transportu miejskiego w Gorzowie Wlkp.	2 450 000,00	829 396,75	33,9
Budowa węzła przesiadkowego przy dworcu PKP wraz z przebudową infrastruktury tramwajowej	50 000,00	0,00	0,0
Przebudowa ul. Kostrzyńskiej	1 050 000,00	309 025,13	29,4
Przebudowa ul. Podmiejskiej w Gorzowie Wlkp., na odcinku ronda Sybiraków do granic miasta	138 434,00	138 434,00	100,0
Przebudowa ul. Kobylogórskiej - II etap	50 532,00	24 603,46	48,7
Przebudowa ul. Towarowej wraz z przebudową ulicy Fabrycznej od skrzyżowania z ulicą Towarową do ronda Świętego Jerzego	5 700 000,00	5 237 162,00	91,9
Budowa drugiej jezdni ulicy Myśluborskiej	150 000,00	137 760,00	91,8
Budowa Północnej Obwodnicy Gorzowa Wlkp.	100 000,00	0,00	0,0
Ekran akustyczny przy ul. Wyszyńskiego	210 500,00	171 386,07	81,4
Przebudowa ul. Warszawskiej na odcinku od ul. Parkowej do ul. Uroczej	740 000,00	640 078,50	86,5
Przebudowa ulicy Marcinkowskiego od ul. Myśluborskiej do ul. Matejki (alejki) I etap	50 000,00	0,00	0,0
Modernizacja wschodniego wylotu DK 22 w Gorzowie Wlkp. na odcinku od ronda Sybiraków do granic miasta	200 000,00	199 777,00	99,9
Przebudowa obiektów mostowych w ul. Borowskiego wraz z przebudową drogi od ul. Dąbrowskiego do ul. Wyszyńskiego	5 309 000,00	3 099 085,44	58,4
Przebudowa ul. Szarych Szeregów	948 500,00	932 577,52	98,3
Przebudowa ul. Gwiazdzistej	50 000,00	34 440,00	68,9
Przebudowa Al.Konstytucji 3 Maja	1 408 201,00	1 179 336,51	83,7

Sprawozdanie z wykonania budżetu 2016 r. (1/2).

	Plan wydatków majątkowych na 31.12.2016 r.	Wykonanie	wykonanie (%)
Przebudowa ul. Walczaka na odcinku od ul. Piłsudskiego wraz z rondem w ul. Jagiełły i włączeniem w ul. Warszawską	5 694 632,00	1 125 887,81	19,8
Przebudowa ul. Sulęcińskiej	70 000,00	43 986,67	62,8
Przebudowa ul. Granitowej	170 498,00	170 496,84	100,0
Przebudowa ul. Junackiej w Gorzowie Wlkp. - II etap	120 000,00	114 947,02	95,8
Przebudowa ul. Stilonowej na odcinku od ul. Zamenhofs do ul. Walczaka	16 000,00	15 375,00	96,1
Przebudowa ul. Pyrzyckiej na odcinku od ul. Szczecińskiej do budynku nr 46	260 000,00	214 471,16	82,5
Przebudowa ul. Piłkarskiej - II etap	920 000,00	746 945,15	81,2
Przebudowa ul. Sosnkowskiego	600 000,00	446 925,42	74,5
Miejsca parkingowe przy ul. Obrońców Pokoju	239 500,00	192 376,27	80,3
Przebudowa skrzyżowania ulic Inowrocławskiej z Wągrowiecką	25 000,00	4 920,00	19,7
Przebudowa studni w ulicy Grabskiego	10 000,00	9 840,00	98,4
Przebudowa ul. Stanisławskiego - przebudowa chodnika	50 000,00	43 669,99	87,3
Przebudowa ul. Kłosowej	975 355,00	555 441,97	56,9
Wykonanie drogi gruntowej wraz z przebudową kanalizacji sanitarnej - ulica Wawrowska	1 500,00	1 323,20	88,2
Budowa ul. Jana Pawła II	125 000,00	121 063,13	96,9
Program bezpieczny Gorzów - modernizacja infrastruktury drogowej	639 502,00	599 675,83	93,8
Modernizacja oświetlenia ścieżek rowerowych	17 220,00	17 220,00	100,0
Budowa ciągu pieszo-rowerowego wzdłuż rzeki Kłodawki	150 000,00	0,00	0,0
Przebudowa ulicy Warszawskiej w Gorzowie Wlkp. - II etap wraz z przebudową ulicy Cichońskiego	8 932 799,00	2 762 769,74	30,9
Tuptuś - przebudowa chodników na terenie miasta Gorzowa Wlkp.	250 000,00	39 238,07	15,7
Zagospodarowanie terenu położonego w Gorzowie Wlkp. w obrębie ulic Okulickiego i Kombatantów	2,00	1,23	61,5
System ścieżek rowerowych	300 000,00	161 363,70	53,8

Jak można dostrzec w przedstawionych zestawieniach, w roku 2016 miasto Gorzów Wlkp. w istotny sposób przekroczyło zaplanowany poziom dochodów. Jednocześnie nie zrealizowano wszystkich zaplanowanych na ten rok budżetowy wydatków. Nie osiągnięto też zaplanowanego deficytu i wykazano nadwyżkę. Osiągnięto natomiast zakładany poziom wolnych środków będących w dyspozycji władz miejskich oraz wykonano zakładane spłaty kredytów.

W kasie miasta na koniec roku 2016 wykazywano prawie pół miliona złotych środków niewykorzystanych oraz sporą kwotę, prawie dwanaście milionów złotych, pochodzącą z dotacji i subwencji, których wykorzystanie przesunięto na styczeń kolejnego roku.

Miasto miało w 2016 roku poważne problemy z realizacją zaplanowanych budżecie inwestycji drogowych. Pomimo, że na każdą z nich przewidziano stosowne finansowanie, to ogółem Urząd Miasta był w stanie wydatkować jedynie nieco ponad połowę zaplanowanej na wszystkie inwestycje kwoty.

Oznacza to, że mimo usiłowań większość inwestycji pozostała na etapie planowania, zaś pozostałe zrealizowano w części lub nie zrealizowano ich w ogóle. Dramatyczna sytuacja w zakresie realizacji inwestycji, nie wynikająca przecież z braku środków w miejskiej kasie, świadczy o poważnych problemach funkcjonowaniu Urzędu Miasta.

Należy być świadomym, że budżet miasta jest nie tylko planem wydatków, ale też skierowaną do mieszkańców obietnicą wykonania dla nich i za ich pieniądze określonych usług i zadań inwestycyjnych. Nie wykonywanie tej obietnicy jest zatem nie tylko wyrazem niegospodarności, ale również wyraźnym złamaniem umowy społecznej stanowiącej podstawę działania władz miejskich.

Powody nie realizowania zapisów inwestycyjnych budżetu miasta mogą być różne, jednak zawsze powinny wzbudzić zainteresowanie Rady Miasta, która przecież uczestniczy w planowaniu wielu jego elementów. Przykładem może być inwestycja drogowa "Tuptuś - przebudowa chodników na terenie miasta Gorzowa Wlkp.", na którą na wniosek Radnych przeznaczono w budżecie miasta na rok 2016 kwotę 250.000,00 zł, z czego wydatkowano jedynie 39.238,07 zł, czyli nieco ponad 15,7%. Niestety pomysłodawcy tej inwestycji w Radzie Miasta, pomimo swoich istotnych uprawnień kontrolnych, nie podjęli próby publicznego wyjaśnienia powodu takiego stanu rzeczy. Być może zmarnowano tym samym potencjał naprawy istotnych dla sukcesu kolejnych inwestycji mechanizmów zarządzania Urzędu Miasta.

Wieloletni Plan Inwestycyjny

Mając na uwadze realizację głównego celu miasta jakim jest zapewnienie coraz lepszych możliwości funkcjonowania i rozwoju jego mieszkańców, władze miejskie dokonują selekcji możliwych wariantów inwestycji i wpisują je w perspektywiczny dokument nazywany Wieloletnim Planem Inwestycyjnym.

W dokumencie tym określa się nie tylko jakie cele inwestycyjne zostaną zrealizowane w kolejnych latach, ale też wskazuje się kwoty pozwalające na ich skuteczne przeprowadzenie. Wieloletni Plan Inwestycyjny dotyczy zarówno miasta jak też podległych mu podmiotów i zawiera w sobie plan wykorzystania własnych i zewnętrznych źródeł finansowania. Ma on zapewniać skuteczne i długookresowe zarządzanie miastem, wybiegające poza okres jednej czy nawet dwóch kadencji samorządu.

Poniżej, w oparciu o dane udostępniane przez Urząd Miasta Gorzowa Wlkp., przedstawiono informacje dotyczące założeń i poziomu wykonania pierwszych okresów realizacji naszego Wieloletniego Planu Inwestycyjnego.

Wieloletni Plan Inwestycyjny miasta Gorzowa Wlkp. - maj 2015 roku.

Planowane wydatki Wieloletniego Planu Inwestycyjnego.

w sumie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
990 761 604	101 466 729	225 693 559	253 297 184	173 022 444	97 535 719	50 860 349	52 914 118	30 901 500	Razem
517 464 553	60 440 750	97 049 666	129 804 192	83 128 427	55 030 455	33 370 763	38 969 908	19 670 390	Środki własne
473 297 051	41 025 979	128 769 248	124 392 991	93 894 016	42 505 264	17 489 586	13 944 210	11 231 109	Środki zewnętrzne

Dokonane zmiany i wydatki Wieloletniego Planu Inwestycyjnego w latach 2016-2018 tysiącach zł.

Plan po zmianach	127.066	131.549	291.850
Wykonanie	80.965	*120.000	

*wartość szacunkowa

Źródło: Wieloletni Plan Inwestycyjny Gorzowa Wlkp. / UM Gorzowa Wlkp.

Przedstawiane dane ukazują, że w pierwszych latach obowiązywania Wieloletniego Planu Inwestycyjnego Gorzowa Wlkp. jego planowane wartości co do realizacji, jak również ich wykonanie, ulegają istotnym zmianom. W roku 2016 kwoty przewidziane na realizację inwestycji zapisanych w planie zostały zwiększone z 101.466 tys. zł do 127.066 tys. zł, jednak ich wykonanie było jedynie na poziomie 80.965 tys. zł, i stanowiło około 63% planu.

Środki, o których wartość obniżono plan inwestycji w roku 2016, nie zwiększyły puli przewidzianej na wydatkowanie na inwestycje w roku 2017. Przeciwnie, po raz kolejny dokonano zmiany obniżającej kwoty przewidziane w wydatkowaniu i obcięto je z planowanego poziomu około 225.694 tys. zł do kwoty 131.549 tys. zł. Nie są obecnie dostępne oficjalne dane co do poziomu rzeczywistego wydatkowania tej kwoty na inwestycje. Ostrożne szacunki pozwalają sądzić, że wydano nie więcej niż 120.000 tys. zł, czyli około 50% pierwotnie zakładanej kwoty, przy czym liczby te mogą ostatecznie okazać się niższe.

Niewydane w latach 2016 i 2017 środki z puli Wieloletniego Planu Inwestycyjnego najprawdopodobniej będą przesuwane, wraz z kolejnymi obejmującymi je inwestycjami na lata 2018-2023. Sytuacja taka jest widoczna już w roku 2018, w którym zaplanowano zwiększenie puli Wieloletniego Planu Inwestycyjnego z kwoty około 253.297 tys. zł. na kwotę 291.850 tys. zł.

Należy podkreślić, że dotychczasowe niepowodzenia realizacji Wieloletniego Planu Inwestycyjnego nie przekreślają całości jego założeń, a jedynie wystawiają niekorzystne świadectwo jego realizatorom. W kolejnych latach procesy inwestycyjne muszą przebiegać sprawniej, gdyż dalsze opóźnienia mogą na dobre zakłócić realizację istotnych dla miasta zadań inwestycyjnych.

Plan Transportowy

Przykładem procesu inwestycyjnego zawartego w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym, którego realizacja nie przebiegała, jak dotychczas, zgodnie z planem jest gorzowski Plan Transportowy. Poniżej przedstawiono dane o planowanych wydatkach na jego cele, które nie zostały w pełni zrealizowane.

Plan Transportowy, prace które powinny być realizowane w latach 2016-2017.

	2016	2017
Przebudowa torowiska w ul. Warszawskiej - od ul. 9 Muz do ul. Cichońskiego	9 550 000,00	
Przebudowa torowiska od ul. Cichońskiego do ul. Dworcowej	1 938 500,00	20 022 900,00
Przebudowa torowiska w ul. Kostrzyńskiej na odcinku od Placu Słonecznego do zajezdni	514 400,00	13 904 700,00
Przebudowa torowiska w ul. Walczaka na odcinku od stacji Shell do ronda Gdańskiego	488 000,00	11 402 100,00
Pozostałe elementy infrastruktury transportowej (w tym System Informacji Pasażerskiej i monitoring)		3 597 600,00

Źródło: opracowanie własne w oparciu o Wieloletni Plan Inwestycyjny Gorzowa Wlkp. 2016-2023

Podsumowanie

Miasto Gorzów Wlkp. cechuje się bardzo niskimi dochodami budżetowymi, co w poważnym stopniu wpływało dotychczas na jego wydatki. Jednocześnie władze miejskie unikały zaciągania kredytów.

Począwszy od roku 2014 dochody miasta, podobnie jak struktura przychodów i rozchodów, ulegają jednak zmianie. Budżet miasta odnotowuje większe niż zaplanowano dochody, co jest najprawdopodobniej wynikiem sprzedaży części jego majątku oraz podniesieniem niektórych opłat i podatków lokalnych. Korzystając z korzystnych uwarunkowań i posiadając zabezpieczone odpowiednie środki władze miasta zaplanowały szereg inwestycji. Niestety z jakichś powodów nie są w stanie ich właściwie realizować. Powoduje to poważne opóźnienia i kumulowanie pieniędzy na rachunku miasta.

Opóźniona o rok jest realizacja większości zadań Planu Transportowego. Wchodzi on w pakiet zadań Wieloletniego Planu Inwestycyjnego, którego realizacja w pierwszym roku, w oparciu o, zmieniony już w stosunku do pierwotnych planów, wskaźnik wydatkowania zaplanowanych środków, wyniosła jedynie 63%.

Należy podkreślić, że opóźnienie nie wynika z braku środków, gdyż te są zapewnione a w razie nieprzewidzianych okoliczności miasto może na cele inwestycji zaciągnąć kredyt.

Pewne związane z inwestycjami zobowiązania kredytowe zostały zaplanowane w budżetach rocznych. Pomimo, że inwestycje te nie są realizowane, a w kasie miasta kumulują się niewykorzystane środki finansowe, nie odstępuje się od ich zaciągania. Jednocześnie pozostająca w dyspozycji władz nadwyżka, zamiast elastycznie służyć innym celom inwestycyjnym, jest wydatkowana na szybszą spłatę już istniejących zobowiązań kredytowych miasta.

Wszystkie te elementy stawiają pod znakiem zapytania skuteczność miejskiej polityki inwestycyjnej a nawet sens Wieloletniego Planu Inwestycyjnego. Istniejące problemy i wąskie gardła w procesie inwestycyjnym powinny zostać jak najszybciej zidentyfikowane i naprawione.

Ranking zarządzania

Rankingi miast są cennym źródłem informacji o ich realnej sile oraz o skuteczności ich władz. W tej części opracowania prezentujemy wykonane przez nas, na podstawie informacji dostępnych w BiP poszczególnych miasta, rankingi dotyczące realizacji założeń budżetów za rok 2016.

W rankingach wzięliśmy pod uwagę kwestie zgodnego z planami wykonania wydatków, nadwyżki/deficytu, wydatków majątkowych i wydatków inwestycyjnych. W końcu, na podstawie tych danych, stworzyliśmy syntetyczny ranking efektywności planowania i realizacji budżetu. Biorąc pod uwagę przywoływane wcześniej opinie, zgodnie z którymi celem istnienia miasta jest zapewnienie coraz lepszych możliwości funkcjonowania jego mieszkańców, rankingi te stanowią cenne źródło wiedzy o poziomie realizacji tego nadrzędnego celu.

Na podstawie realizacji budżetu 2016 - ranking wydatków miast.

Miasto	Plan po zmianach (mln)	Wykonanie (mln)	Współczynnik realizacji planu (%)	Ranking
Toruń	1 023,50	1 003,30	98,0	1
Bydgoszcz	1 745,90	1 710,70	98,0	2
Kielce	1 183,50	1 150,40	97,2	3
Opole	750,30	726,70	96,9	4
Kraków	4 822,40	4 668,10	96,8	5
Zielona Góra	715,00	692,00	96,8	6
Wrocław	4 142,20	3 953,60	95,4	7
Łódź	4 041,60	3 840,40	95,0	8
Szczecin	2 123,20	2 017,10	95,0	9
Rzeszów	1 052,40	998,50	94,9	10
Olsztyn	968,40	918,90	94,9	11
Warszawa	14 546,40	13 790,00	94,8	12
Poznań	3 399,70	3 221,90	94,8	13
Gdańsk	2 831,50	2 680,60	94,7	14
Białystok	1 609,40	1 522,10	94,6	15
Lublin	1 977,40	1 846,10	93,4	16
Gorzów Wlkp.	660,00	597,00	90,5	17
Katowice	1 817,80	1 609,80	88,6	18

Na podstawie realizacji budżetu 2016 – ranking nadwyżki/deficytu miast.

Miasto	Wydatki - plan po zmianach (mln)	Plan po zmianach (mln)	Wykonanie (mln)	Współczynnik wykonania planu	Ranking
Lublin	1 977,40	-14,50	-13,00	0,1	1
Bydgoszcz	1 745,90	28,20	71,00	2,5	2
Toruń	1 023,50	-11,50	15,40	2,6	3
Kielce	1 183,50	-67,80	-36,40	2,7	4
Gdańsk	2 831,50	20,30	113,50	3,3	5
Wrocław	4 142,20	-65,00	85,50	3,6	6
Białystok	1 609,40	-17,60	44,00	3,8	7
Kraków	4 822,40	-224,30	-17,70	4,3	8
Zielona Góra	715,00	-2,00	28,00	4,2	9
Opole	750,30	-34,30	3,10	5,0	10
Łódź	4 041,60	-154,30	68,10	5,5	11
Rzeszów	1 052,40	-3,10	59,80	6,0	12
Poznań	3 399,70	-183,30	31,00	6,3	13
Warszawa	14 546,40	4,30	932,00	6,4	14
Olsztyn	968,40	43,60	118,20	7,7	15
Szczecin	2 123,20	67,50	234,80	7,9	16
Gorzów Wlkp.	660,00	-45,00	33,00	11,8	17
Katowice	1 817,80	-71,80	142,90	11,8	18

Na podstawie realizacji budżetu 2016 – ranking wydatków majątkowych miast.

Miasto	Plan po zmianach (mln)	Wykonanie (mln)	Współczynnik realizacji planu (%)	Ranking
Wrocław	685,30	661,10	96,5	1
Toruń	145,10	138,50	95,5	2
Bydgoszcz	202,20	189,50	93,7	3
Kielce	149,30	138,70	92,9	4
Opole	104,00	96,10	92,4	5
Kraków	667,70	608,60	91,1	6
Warszawa	1 458,00	1 297,00	89,0	7
Łódź	766,00	663,80	86,7	8
Zielona Góra	82,00	71,00	86,6	9
Poznań	679,30	585,90	86,3	10
Gdańsk	586,50	493,80	84,2	11
Szczecin	301,90	245,70	81,4	12
Rzeszów	143,40	114,10	79,6	13
Białystok	201,50	155,40	77,1	14
Olsztyn	72,20	51,70	71,6	15
Lublin	308,40	217,10	70,4	16
Gorzów Wlkp.	127,00	80,00	63,0	17
Katowice	258,20	146,20	56,6	18

Na podstawie realizacji budżetu 2016 – ranking wydatków inwestycyjnych miast

Miasto	Plan po zmianach (mln)	Wykonanie (mln)	Współczynnik realizacji planu (%)	Ranking
Kielce	70,20	67,70	96,4	1
Wrocław	547,50	525,40	96,0	2
Łódź	151,00	145,00	96,0	3
Toruń	145,00	138,50	95,5	4
Bydgoszcz	185,90	174,20	93,7	5
Opole	104,00	96,10	92,4	6
Warszawa	1 457,90	1 297,10	89,0	7
Kraków	606,30	537,10	88,6	8
Zielona Góra	82,10	71,10	86,6	9
Poznań	679,30	585,90	86,3	10
Gdańsk	487,70	395,80	81,2	11
Szczecin	281,40	225,30	80,1	12
Rzeszów	140,70	111,70	79,4	13
Białystok	142,30	106,90	75,1	14
Katowice	179,90	132,10	73,4	15
Olsztyn	68,90	49,40	71,7	16
Lublin	275,60	184,30	66,9	17
Gorzów Wlkp.	116,00	70,00	60,3	18

Na podstawie wyżej prezentowanych danych: ranking efektywności planowania i realizacji budżetu.

Miasto	Wydatki	Nadwyżka/ deficyt	Wydatki majątkowe	Wydatki inwestycyjne	Suma punktów	Pozycja
Toruń	1	3	2	4	10	1
Kielce	3	4	4	1	12	2
Bydgoszcz	2	2	3	5	12	2
Wrocław	7	6	1	2	16	3
Opole	4	10	5	6	25	4
Kraków	5	8	6	8	27	5
Łódź	8	11	8	3	30	6
Zielona Góra	6	9	9	9	33	7
Warszawa	12	14	7	7	40	8
Gdańsk	14	5	11	11	41	9
Poznań	13	13	10	10	46	10
Rzeszów	10	12	13	13	48	11
Szczecin	9	16	12	12	49	12
Białystok	15	7	14	14	50	13
Lublin	16	1	16	17	50	13
Olsztyn	11	15	15	16	57	15
Gorzów Wlkp.	17	17	17	18	69	16
Katowice	18	18	18	15	69	16

Podsumowanie

Na podstawie przedstawionych zestawień wskaźników dotyczących wykonania budżetu miast za rok 2016 w zakresie: wydatków, nadwyżki/deficytu, wydatków majątkowych i wydatków inwestycyjnych stworzyliśmy syntetyczny ranking efektywności planowania i realizacji budżetu. Ranking ten pozwala z dużą pewnością określić faktyczny pułap jakości zarządzania poszczególnych miast w połowie kadencji władz samorządowych 2014-2018.

Niespodziewanymi zwycięzcami rankingu są Toruń, Kielce i Bydgoszcz, które w roku 2016 odnotowały w poszczególnych kategoriach wyniki najbliższe zaplanowanym w ich budżetach. Oznacza to, że zarówno umiejętności planistyczne jak też realizacyjne i kontrolne władz miejskich są w nich najlepsze.

Z punktu widzenia Gorzowa Wlkp. szczególnie zastanawiające są, widoczne w rankingu efektywności planowania i realizacji budżetu, pierwsze miejsce Torunia i trzecie miejsce Bydgoszczy. Miejscowości te stanowią dwie stolice województwa Kujawsko-Pomorskiego. Z tego powodu, a także z racji istniejącej pomiędzy tymi miastami rywalizacji, która nieraz przeradzała się w swoisty konflikt,

stolice te często są przedstawiane jako odpowiedniki będących w podobnym układzie terytorialnym oraz relacjach Zielonej Góry i Gorzowa Wlkp. Podobne są nawet emocje związane z rywalizacją działających we wszystkich czterech miastach klubów żużlowych. Jak widać w rankingu rywalizacja, konflikty o inwestycje czy emocje sportowe nie przeszkadzają władzom Torunia i Bydgoszczy w osiągnięciu doskonałych wyników w zarządzaniu.

Niestety nie można tego stwierdzić w przypadku Gorzowa Wlkp., który okupuje końcowe miejsca rankingu i jest daleko za Zieloną Górą, południową stolicą województwa lubuskiego, która plasuje się w połowie zestawienia. Na podstawie stworzonego rankingu miast można stwierdzić, że Gorzów Wlkp. jest obecnie, mimo istniejących możliwości i perspektyw, najprawdopodobniej najgorzej zarządzanych miastem w Polsce.

Dokonana w roku 2016 oraz stwierdzona w roku 2017 konieczność kolejnych przesunięć terminów realizacji planowanych inwestycji, lub nawet odstąpienia od niektórych z nich, pogłębia wskazaną sytuację i umacnia negatywny trend w zarządzaniu miastem. Jak dotychczas nic nie wskazuje, aby działania władz miejskich zmierzały do naprawy sytuacji. Dane za rok 2017, które ukażą się w wiosną 2018, najprawdopodobniej potwierdzą te fatalne prognozy.

Autorzy:

dr. Arnold Siwy

dr. Piotr Klatta

inż. Marcin Kazmierczak

Copyright © 2018 by Arnold Siwy, Piotr Klatta, Marcin Kaźmierczak

Niniejszym udziela się zgody na swobodne cytowanie za podaniem źródła i kopiowanie tego dokumentu, tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe.